

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
_____ О. В.Стрельцова
« ____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: **ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ
ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

Виконавець: Полив'ян Андрій Юрійович

Науковий керівник: Професор кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства Мельник Роман Сергійович

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та порівняльного
правознавства Головатенко Марина Юріївна

Київ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РАДА ЄВРОПИ ЯК ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ МІЖДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ.....	7
1.1. Статус Ради Європи як регіональної міжнародної міждержавної організації та політико-правового інституту	7
1.2. Роль Ради Європи у зближенні правових систем європейських держав	13
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ У РАМКАХ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	20
2.1. Міжнародно-правові акти з питань охорони та використання культурної спадщини як основа діяльності Ради Європи	20
2.2. Процедури діяльності Ради Європи у сфері охорони та використання культурної спадщини.....	27
2.3. Організаційно-правові аспекти взаємодії Ради Європи з іншими міжнародними організаціями та окремими державами-членами у сфері охорони та використання культурної спадщини	38
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Активізація співпраці в межах окремих міжнародних інституцій визнається однією із найважливіших тенденцій подальшого розвитку міжнародно-правових відносин, що розпочалося ще із середини ХХ століття та зберігає свою актуальність до сьогодення. Лише на протязі перших десяти років після завершення Другої світової війни, активізувалися процеси створення і початку діяльності різноманітних міжнародних міжурядових організацій (далі – ММО), спільність цінностей яких полягала у потребі захисту прав та інтересів людини, верховенства права та демократичних засад.

Найбільш високих показників розвитку міждержавна взаємодія досягла саме на регіональному рівні, а особливо в Європі, де діяльність провадить Рада Європи (далі – РЄ) та Європейський Союз (далі – ЄС), а також їх співпраця між собою. Після укладення Лісабонських угод у 2007 році та Меморандуму про взаєморозуміння між РЄ та ЄС у цьому ж році, спостерігалася трансформація їх співпраці та вона набуває нового вигляду. Протягом більш ніж 50-ти років співпраці зазначених міжнародних інституцій, було сформовано особливий механізм договірної та інституційної співробітництва. Значимість вищепредставлених міжнародних структур полягає у тому, що їх діяльність сприяє формуванню європейського правового простору, яку можливо представити як “Європа без розподільчих ліній”.

Не зважаючи на існування значних відмінностей між статусом та сутністю діяльності, на сьогоднішній день саме РЄ та ЄС, при активній співпраці на міжнародній арені, здійснюють значний вплив на розвиток правового регулювання діяльності міжнародних інституцій, прав людини та міжнародного права в цілому. Особливої значимості їх діяльність полягає у тому, що після виходу Великої Британії зі складу ЄС («*Brexit*»), існує потреба

у подоланні можливих наслідків негативного характеру, що може відобразитися на європейському правовому просторі.

Активізація співпраці між РЄ та ЄС викликає значне зацікавлення не лише в наукових колах, але й для України в цілому, оскільки нашою державою обрано саме цей вектор подальшого політичного розвитку з метою входження до правового простору Європи. Після отримання статусу 37-го члена РЄ, Україна реально дотримується передбачених державною політикою кроків саме у цьому напрямку, що полягає у поступовій європейській інтеграції та подальшого отримання членства у ЄС.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, розпочинається новітній етап у сфері правової співпраці у напрямку гармонізації національного законодавства та приведення його у відповідність до стандартів ЄС. У цьому зв'язку виникає нагальна потреба у проведенні комплексного дослідження співпраці виключно на регіональному рівні у межах ЄС та РЄ, а також існування впливу такої взаємодії на нашу державу. Особливу зацікавленість у контексті даного питання викликає специфіка співпраці у сфері охорони і використання культурної спадщини.

Метою цієї роботи є дослідження правового аспекту діяльності Ради Європи у сфері охорони та використання культурної спадщини.

Виходячи з мети нашого дослідження, можливо виокремити наступні завдання:

- визначити особливості правового статусу РЄ як регіональної ММО та політико-правового інституту;
- визначити роль РЄ у зближенні правових систем європейських держав;
- проаналізувати міжнародно-правові акти з питань охорони та використання культурної спадщини як основи діяльності РЄ;
- дослідити процедури діяльності РЄ у сфері охорони та використання культурної спадщини;

- охарактеризувати організаційно-правові аспекти взаємодії РЄ з іншими міжнародними організаціями та окремими державами-членами у сфері охорони та використання культурної спадщини.

Об'єктом дослідження є діяльність Ради Європи.

Предметом дослідження є правовий аспект діяльності Ради Європи у сфері охорони та використання культурної спадщини.

Щодо методів дослідження зазначимо, що особливу роль в дослідженні грають системний підхід і моделювання. У межах системних досліджень прийнято виокремлювати п'ять ключових рівнів, до яких віднесено наступні: 1) філософський рівень, що має місце у межах проведення системного аналізу, а системний метод виступає в якості однієї із сторін діалектичного; 2) системний підхід, який виступає в ролі самостійної категорії; 3) різноманітні варіації загальноновизнаної системної теорії, які передбачають реалізацію спеціальних методологічних та теоретичних функцій; 4) системні теорії регіонального рівня; 5) математичні стратегії системного аналізу. У межах нашого дослідження, пропонуємо використовувати перші три із вищепредставлених рівнів.

У межах методологічної основи нашої роботи здійснено об'єднання загальних принципів наукового пізнання та підходів, що являють собою основу методологічного апарату соціальних і гуманітарних наук, проте поширені й у межах адміністративно-процесуальних досліджень. Серед них можливо виділити наступні: діалектичні принципи (розкриття сутності предмета аналізу, логічного визначення та історичної конкретики); загальнонаукові підходи (генетичні, системно-структурні, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії тощо); притаманні виключно для правової сфери (порівняльно-правовий та догматично-юридичний методи). За допомогою використання історичного методу нами було проаналізовано генезу системної побудови адміністративного примусу не лише у межах правової науки, але й законодавства в цілому.

Додатково використано принципи пізнання, до яких можливо віднести наступні: 1) системне розкриття сутності проблеми, внаслідок чого існує можливість для формування нового погляду на предмет дослідження; 2) опис проблематики не окремо, а виключно через визначення його місця в загальній системі; 3) предмет аналізу має вивчатися в якості явища, для якого є притаманними різноманітні параметри, функції та принципами ієрархічної побудови; 4) існує потреба у виокремленні системоутворюючих зв'язків в межах єдиного об'єкта; 5) дослідження усієї системи є неможливим без зовнішніх умов її функціонування; 6) має місце аналіз сутності проблеми та її властивостей.

Структура роботи складається зі вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1

РАДА ЄВРОПИ ЯК ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ МІЖДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ

1.1. Статус Ради Європи як регіональної міжнародної міждержавної організації та політико-правового інституту

Рада Європи є міжнародною регіональною організацією, створеною на виконання Статуту Організації Об'єднаних Націй, в якому держави-засновники заявили про прагнення здійснювати «міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру та у заохоченні та розвитку поваги до прав людини та свобод для всіх без різниці раси, статі, мови та релігії» (п. 3 ст. 1 Статуту ООН. Для максимально успішної реалізації цієї мети, а також для запобігання порушенням міжнародного миру та безпеки Статут ООН також передбачив утворення регіональних структур, що ставлять перед собою завдання здійснення тіснішої співпраці між державами одного географічного регіону (глава VIII Статуту ООН) [1].

Членами (Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи 1949 р. (*ETS* № 002), Протокол до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи 1952 р. (*ETS* № 010), Третій та Шостий протоколи до Генеральної угоди про привілеї імунітети Ради Європи 1959 р. (*ETS* № 028), 1996 р. (*ETS* № 162) відповідно), а також внутрішнє право, що регулює порядок роботи органів Ради Європи (правила процедури Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу місцевої та регіональної влади Європи) , взаємини між її органами, а також бюджетно-фінансові питання. В даний час Рада Європи є провідною міжнародною організацією регіонального типу не тільки тому, що об'єднує практично всі держави Європейського континенту і тримає свої двері відчиненими для країн, що не належать даному географічному регіону, але й також через дуже велику компетенцію, що

включає питання захисту прав людини та основних свобод, розвиток плюралістичної демократії та верховенства закону, а також забезпечення співпраці між державами-членами з метою «сприяння їх економічному та соціальному прогресу» (п. а ст. 1 Статуту організації). Рада Європи багато уваги приділяє пошуку рішень проблемам, які стоять перед суспільством (дискримінація щодо меншин, рівність чоловіка та жінки, ксенофобія, нетерпимість, захист довкілля, клонування людини, СНІД, поширення наркотиків, організована злочинність, корупція та інші) [2].

Держави-члени організації вживають заходів щодо зміцнення демократичної стабільності Європи шляхом проведення політичних, законодавчих та конституційних реформ. Окрім іншого, організація розробляє спеціальні програми розвитку культурної своєрідності та різноманіття в Європі. Рада Європи має компетентність розглядати будь-які питання, що виникають у процесі міждержавної співпраці, за винятком питань оборони. Зважаючи на надзвичайно широку компетенцію Ради Європи, а також кількісний склад її учасників, можна говорити про певну унікальність цієї організації. До недавнього часу (створення Європейських Співтовариств) її можна було порівняти з Організацією Об'єднаних Націй на регіональному рівні. Проте внесок організації у розвиток трьох основних статутних цілей на Європейському континенті дозволяє говорити про її провідну роль у регіоні. Незвичайна також і структура Ради Європи, яка характеризується деякою «кривобокістю», що пов'язано з особливостями її створення. Історія розвитку ідей освіти подібної організації налічує не одне століття, їй приділяли багато уваги науковці, філософи, богослови, політики та представники громадських організацій [3].

Щоб найповніше зрозуміти специфіку інституційного механізму, компетенції Ради Європи, необхідно заглибитися в історію створення цієї міжнародної організації. Протягом багатьох століть людство було свідком численних спроб об'єднання у різний спосіб, з використанням різної

ідеологічної основи, а також на різних рівнях: політичному, економічному та культурному.

Всі ці спроби в самій своїй суті мали одну мету – подолати розкол Європи, її дроблення на дрібні частини, які не здатні протистояти зовнішньому ворогові. Основними причинами постійного розколу Європи були протиріччя, що виростали з політичних амбіцій правлячої еліти, релігійні війни, причому як із «іновірцями», так і між представниками християнської релігії, численні династичні суперечки, що виникають на ґрунті територіальних претензій, втручання у внутрішню політику, ціною, тому й процеси об'єднання йшли переважно двома шляхами: за допомогою зброї та інтриг або через безплідні заклики до світу гуманістично налаштованих представників суспільства. Як свідчить історія, найбільш успішні спроби об'єднання мали місце, коли на сцену виходили сильні, ласні особи, здатні силою зброї домогтися пухкої єдності від дуже різнорідних народів та націй Європи. У результаті активності з'явилися Римська імперія, імперія Карла V, великі володіння Наполеона, Британська імперія, Пруська держава, утворена завдяки активній діяльності канцлера Отто Бісмарка [4].

XX століття також не обійшлося без подібних особистостей, досить згадати плани Адольфа Гітлера щодо затвердження панування арійців на максимально можливої території, а також сподівання більшовиків щодо побудови світового панування пролетаріату, що також мало величезний вплив на перебіг усієї європейської історії після Другої світової війни. Окрім подібних мілітаристських спроб об'єднання, лунали також і пан'європейські пацифістські ідеї, які, на жаль, були дещо утопічні та невчасні. Однак деякі з них необхідно навести, оскільки вони, так чи інакше, вплинули на політичних та громадських діячів другої половини XX ст. Найбільш вагомий внесок у усвідомлення необхідності європейської єдності зробила церква, і в першу чергу католицька церква, яка впроваджувала у свідомість ідею про Європу, як «про особливий світ, особливу систему роду людського», як про «регіон, який явив світові особливий тип цивілізації». Церква довго грала

чільну роль як у духовній, і політичній і військовій сферах життя. Саме під прапорами католицької віри середньовічна Європа об'єднувалася для боротьби з Оттоманською імперією, що захопила Балканський регіон, хрестові походи, що вживаються з метою захисту від іновірців найголовніших християнських святинь, також сприяли усвідомленню європейців як однієї спільності. Завоювання Константинополя та перемога турків спонукали вже главу світської влади короля Богемії Іржі Подебрада у 1464 р. виступити з пропозицією створити спільноту християнської Європи, до якої мають входити збори постійних представників, рада, адміністративний орган. Дане співтовариство, на думку автора проекту, мало бути наділене законодавчими та судовими функціями. Подібна освіта також мала об'єднати християнську Європу перед лицем загального зовнішнього ворога. Таким чином, інтеграційні ідеї середньовічної Європи ґрунтувалися одночасно як на релігійній спільності, так і на ідеї підвищення обороноздатності проти іновірців, які активно впроваджувалися на європейську територію. Значний внесок у розвиток ідеї об'єднання також зробили італійський теолог і гуманіст Еней Сільвіо Пікколоміні (1405-1464), італійський поет і мислитель Данте Аліг'єрі (1265-1321), голландський гуманіст Еразм Роттердамський (1466-1536) та головним інструментом для підтримання миру в Європі. Незвичайною на той час стала ідея, висунута ченцем Емеріком Крюсе (1590-1648), який засновував забезпечення міжнародного світу через економічне співробітництво. Крюсе пропонує створити міждержавну асамблею, до якої входили б європейські християнські держави, нехристиянські регіони світу – Персія, Індія, Китай, Японія та Північна Африка. Тридцятирічна війна, що вразила своєю жорстокістю та людськими втратами, продемонструвала необхідність відмовитися від політичних амбіцій та переходу до системи балансу сил та взаємного врахування інтересів. Вестфальський трактат 1648 р. не тільки дозволив перейти від старого світу, де влада належала папі римському та імператору Священної Римської імперії, що суперничали один з одним, до

нового порядку, де основна роль відводилася суверенним державам, а також визнавалося, що спільність європейських держав, створена договором, була незмінною. Вперше у договорі передбачається створення заходів колективної безпеки, відповідно до яких дозволялося вести справедливую війну проти держави – порушника договору. Найбільш грандіозний план щодо об'єднання Європи на якісно нових принципах запропонував герцог Сюллі, головний радник короля Франції Генріха IV. По суті, це була «перша практична спроба, починаючи з середньовіччя, створити міжнародне співтовариство в Європі». План герцога Сюллі складався із двох частин. По-перше, пропонувалося проведення значних політичних та територіальних змін, які мали призвести до утворення в Європі п'яти спадкових монархій (Франція, Іспанія, Британія, Швеція та Ломбардія), п'яти виборних монархій (Священна Римська імперія, папа римський, Польща, Угорщина) Богемія) та чотирьох республік (Венеція, Італія, Швейцарія та Голландія).

Держави повинні були мати приблизно однакову територію та рівну кількість ресурсів, що, на думку автора проекту, дозволить уникнути подальших конфліктів. По-друге, Сюллі запропонував створити першу в історії постійну раду, в якій мають бути представлені п'ятнадцять провідних європейських держав. Рада, за задумом герцога, мала нагадувати Дельфійскопільську амфіктію, що складається з шістдесяти шести делегацій, що обираються державами-учасницями. Функцією такої ради мало стати обговорення спільних проблем, посередництво при вирішенні міждержавних суперечок, а також загальне ведення цивільних, політичних та релігійних питань [4].

Розвиваючи ідеї Сюллі, в 1693 р. англієць Вільям Пенн публікує твір «Нарис про досягнення сьогодення та майбутнього світу в Європі через заснування європейських законодавчих зборів, парламенту або зборів станів». Автор ратує за створення об'єднання європейських держав (називаючи його європейською лігою або конфедерацією), яке буде відповідальне за підтримання миру та безпеки, захист від зовнішніх ворогів,

забезпечувати мирне врегулювання суперечок, а також зрештою сприятиме збереженню людських життів, розвитку економіки, науки, ремесел, а також відновлення авторитету християнства. Як найвищий орган пропонувалося створити законодавчі збори, або парламент, або збори станів, що складається з дев'яноста делегатів, що обираються на основі системи представництва, заснованого на розмірі державної території, чисельності населення, рівня національного доходу, а також рівня міжнародної торгівлі держави-члена. За задумом Пенна, європейське об'єднання має включати не тільки країни, що традиційно відносяться до Старого Світу, але і Московську державу, а також турків [5].

Згодом видатні вчені, філософи, політичні діячі (наприклад, Вільям Пенн, Сент П'єр, Жан-Жак Руссо, Джеремі Бентам, Арістід Бріан та ін.) пропонували безліч способів об'єднання Європи, які тією чи іншою мірою повторювали план герцога Сюллі. Однак жодна з пропозицій не знайшла свого практичного втілення. Лише під час Другої світової війни ідеї європейського об'єднання, які бурхливо обговорювалися протягом більш як трьох століть, почали втілюватись у життя. Можна назвати цілу низку причин, що посилили інтеграційні процеси в Європі, а також сприяли їх практичному втіленню. Глобальні геополітичні зміни, що почалися в ході Другої світової війни і проявили себе в повному обсязі після її закінчення, коли розорена повоєнна Європа, яка втратила свій колишній політичний вплив, а також економічну спроможність, виявилася втягнутою в протистояння двох наддержав (СРСР та США), які стрімко розвивалися як у економічному, і у військовому напрямі і однаково претендували світове панування [5].

Економічна криза, а також втрата колоній усіма колишніми метрополіями призвели до зростання безробіття серед населення, збільшення інфляції, гострого продовольчого дефіциту, виробничого застою, появи значних сировинних проблем, втрати ринків збуту. Посилення політичної нестабільності в державах повоєнної Європи, внаслідок якої представники

політичної еліти, а також громадських об'єднань відчули назрілу потребу підприємства спільних зусиль щодо вирішення на якісно новому рівні таких суттєвих проблем, як безробіття, національна безпека, підвищення рівня життя через розвиток міжнародного співробітництва. Як каталізатор швидкого розвитку європейських інститутів виступив розвиток принципу регіоналізму, становлення якого супроводжувалося розчаруванням в ефективності універсальних органів співробітництва, таких як Ліга Націй, ООН та її спеціалізованих установ. Крім того, великі сумніви викликали можливість вироблення єдиного підходу до вирішення багатьох ключових проблем міждержавної співпраці в рамках універсальної організації через різний економічний, культурний та соціальний розвиток її держав-членів. Однак це не означало відмови від співпраці з ООН. Так, наприклад, учасники Європейського конгресу 8 травня 1948 р. закликали держави-члени ООН створити регіональну групу, як це передбачено Статутом організації, для забезпечення якомога повнішої підтримки починань, що робляться зі створення ефективної світової влади [6, с. 57].

1.2. Роль Ради Європи у зближенні правових систем європейських держав

Важливим фактором створення організації регіонального типу стала віра громадськості у необхідність європейської єдності для відновлення довоєнного становища європейських держав на міжнародній арені «з тим, щоб вони могли гордо тримати голову та виступати на рівних із такими державами, як Сполучені Штати». Ідея необхідності втілення у життя європейської інтеграції після Другої світової війни витала у повітрі. Вона була одночасно сприйнята як видними політичними діячами і главами держав, і представниками численних громадських організацій. Початок практичних дій було покладено в ході блискучого виступу в 1946 Уїнстона Черчілля, який в Цюріху виголосив промову, присвячену відтворенню єдиної

Європи після пережитих жахів і руйнувань Другої світової війни. У. Черчілль вважав, що основним методом виходу з кризи, що утворилася, було «відтворення європейської сім'ї... і створення такої структури, яка принесла б світ, безпеку та свободу. Ми повинні побудувати Сполучені штати Європи... Нашою незмінною метою має бути побудова та зміцнення Організації Об'єднаних Націй» [7].

Це надихнуло європейську громадськість для проведення широкої пропаганди ідеї європейської єдності. В результаті спонтанно було створено велику кількість різних організацій, з яких найяскравішими були Європейський Союз федералістів, об'єднаний європейський рух, економічна ліга за європейську співпрацю, соціалістичний рух за об'єднані штати Європи, міжнародний координаційний комітет, французька рада за об'єднану Європу. Для координації спільних дій різних національних об'єднань, які виступали за створення єдиної Європи, а також для проведення пропагандистських компаній по всьому континенту у грудні 1947 було вирішено створити Міжнародний комітет рухів за європейський союз. На думку членів даного комітету, урядам європейських держав було важко зважитись на здійснення радикальних змін [8].

Таким чином, перед Міжнародним комітетом було поставлено такі цілі, як: створення та інформування громадської думки; вивчення політичних, економічних та технічних проблем Європейського Союзу, а також вироблення шляхів їх вирішення; просування почуття європейської самосвідомості та загальної вірності Європі; мобілізація будь-якими засобами громадської думки з питань європейської єдності та забезпечення посередника з-поміж своїх прихильників. Держави також не залишалися осторонь об'єднавчих процесів, що охопили Європейський континент [8].

Як перший крок шляхом зближення європейських країн став двосторонній Договір про союз між Францією та Великобританією, підписаний 4 березня 1947 р. (Данкерський договір). Як головну мету цієї угоди ставилося запобігання можливим порушенням із боку Німеччини своїх

зобов'язань з демілітаризації і роззброєнню (ст. 1). Держави – учасники договору взяли зобов'язання щодо проведення взаємних консультацій до вживання необхідних заходів у разі політичної чи економічної агресії із боку цієї держави (ст. 1, 3). При необхідності подібні консультації можуть проводитись і з іншими державами-членами ООН, які патронують Німеччину. У разі військової агресії у договорі передбачається можливість здійснення дій відповідно до ст. 51 Статуту ООН (ст. 2 Договору).

Крім того, у Дюнкерському договорі, крім вирішення німецького питання, вперше передбачалися положення щодо здійснення співпраці з метою забезпечення процвітання та економічної безпеки шляхом проведення консультацій із заінтересованими державами (ст. 4). Таким чином, Дюнкерський договір став першим кроком у військово-політичній інтеграції європейських держав [9].

Наступним кроком європейської інтеграції стало підписання 1948 р. 5 державами Брюссельського договору, який передбачав створення системи колективної самооборони, а також проведення співробітництва в економічній, соціальній та культурній галузях. Цей договір мав значний резонанс у європейських національних інститутах влади. Так, наприклад, підписання Брюссельського договору було з великим ентузіазмом зустрінуте в Палаті громад Британського Паламента, депутати якого закликали до більш тривалої політичної співпраці з метою створення демократичної федерації в Європі з конституцією, заснованої на принципах загального громадянства, заохочення свободи, представницького уряду. Створення асамблеї, що з представників, обраних парламентами держав-членів для вироблення конституції федерації. Проте така смілива пропозиція була відхилена лейбористським урядом, який перебуває при владі [10].

Слід зазначити, що найважливіші кроки зі зближення держав Європи робили громадські організації від імені Міжнародного комітету рухів за Європейський Союз. Головним результатом діяльності даного комітету стало

проведення Європейського конгресу в Гаазі (Нідерланди) 8-10 травня 1948 р.

Перед конгресом були такі:

- 1) демонстрація широкої підтримки європейського об'єднання з боку широких мас громадськості;
- 2) надання нового імпульсу руху об'єднання;
- 3) надання рекомендацій практичного здійснення об'єднання країн Європи [11].

У ході конгресу було прийнято низку документів щодо найважливіших аспектів європейського об'єднання. Зокрема, було розглянуто та схвалено рекомендації, які з метою проведення термінових дій, спрямованих на покращення економічної потужності Європи, захисту її незалежності та забезпечення прав та свобод її громадянам передбачали створення Ради європейських урядів, в якій будуть представлені всі вільні країни Європи. На цю Раду покладається відповідальність за проведення спільних дій в економічній та оборонній сферах, а також у сфері забезпечення демократичних свобод [11].

Основним завданням Ради є планування та просування політичної та економічної інтеграції в Європі. Уряди, що входять до цієї Ради, повинні будуть втілювати її рішення в життя, навіть якщо це призведе до утиску їхніх національних інтересів або інтересів безпеки. Крім створення Ради європейських урядів, Міжнародний комітет передбачив прийняття Декларації, яка гарантує дотримання фундаментальних особистих та цивільних прав, створення Європейського суду, куди могли б звертатися держави-члени Ради у разі порушення Декларації, а також скликання Європейської консультативної асамблеї для обміну думками та формування загального європейського підходу до нагальних проблем дня. Основним завданням Асамблеї буде надання підтримки Раді, а також надання консультацій [12].

Як наступний крок на шляху створення європейського союзу в жовтні 1948 р. було створено європейський рух як постійна неофіційна організація,

метою діяльності якої було забезпечення об'єднання Європи. Європейський рух поставив своєю головною метою негайне створення Європейської консультативної асамблеї. З цією метою серед прихильників Європейського руху було обрано найбільш авторитетних представників, які представили текст Гаазької резолюції прем'єр-міністрам та міністрам закордонних справ своїх держав, звертаючи їхню увагу на необхідність створення європейської асамблеї. Деякі уряди (особливо Франції та Бельгії) висловили зацікавленість у створенні такого нового органу. Так, наприклад, уряд Франції видало офіційне комюніке, в якому висловлювало своє побажання надати проекту, запропонованому Європейським рухом, активну підтримку. Пізніше уряди Франції та Бельгії випустили спільне комюніке про передачу пропозиції Європейського руху на розгляд державами-учасниками Брюссельського договору [12].

Для вивчення питання про створення Європейського Союзу було створено комітет, члени якого були захоплені ідеєю Франції та Бельгії щодо створення парламентської асамблеї. Лише британська делегація, категорично відкинувши ідею створення парламентського органу, виступила з пропозицією створити комітет міністрів, який проводив би періодичні засідання для обговорення будь-яких питань, за винятком економічних та оборонних проблем. Міністр закордонних справ Ернест Бевін назвав таку ідею передчасною, оскільки уряди європейських країн зайняті більш важливими та терміновими проблемами.

Можна виділити такі причини, що спонукали Великобританію виступити проти пропозиції Бельгії та Франції:

- 1) незважаючи на пережиті страхіння Другої світової війни, Великобританія, на відміну від континентальної Європи, меншою мірою постраждала від потрясінь, пов'язаних з повною руйнацією національних інститутів влади;

2) стримуючим фактором був і той факт, що уряд Великобританії більшою мірою прагнув розвивати відносини всередині Співдружності, а основним партнером бачила США, а не континентальну Європу;

3) психологічно британське суспільство багато в чому виявилось неготовим до здійснення рішучих дій, пов'язаних із створенням об'єднаної Європи, крім того, недовіра була також обумовлена тим фактом, що головними прихильниками досить абстрактної ідеї створення нової Європи виступали політики, які перебувають в опозиції [13].

Проте британська пропозиція не викликала зацікавленості та підтримки у інших членів комітету, і дискусія про створення європейської асамблеї проходила без участі британської делегації. У листопаді 1948 р. Європейський рух передало до комітету меморандум, у якому ще раз було наголошено на необхідності участі парламентаріїв та громадян європейських держав у створенні єдиної Європи. У переданому документі також визначався статус Асамблеї як органу, який має право у будь-який час критикувати дії урядів, формувати громадську думку та допомагати долати можливі розбіжності. У січні 1949 р. у консультативній раді Брюссельського договору відбулося вторинне обговорення цього питання. Після обговорення міністри закордонних справ випустили комюніке, в якому заявили про досягнення згоди щодо створення Ради Європи, який складатиметься з Комітету міністрів, який проводить свої засідання за зачиненими дверима, та парламентського органу, який проводить публічні засідання. Рада Європи була створена в травні 1949 р. як противага військової організації Північноатлантичного договору. До Статуту не було включено положень, пов'язаних з оборонною політикою держав-членів, акцент був зроблений на «ідеологічні питання» [14].

Це значно розширило кількість членів Ради Європи за рахунок держав, які не вступили до НАТО (наприклад, Ірландська Республіка та Швеція), а також сприяло політичному об'єднанню країн Західної Європи, які постраждали під час Другої світової війни. Рада Європи спочатку мала

дворівневу структуру, яка стала результатом складного компромісу між активними прихильниками Європейського руху та супротивниками. будівлі організації парламентського типу Хотілося б зазначити, що такий компроміс призвів до незвичайної ситуації, внаслідок якої всі повноваження та функції були зосереджені в рамках одного органу – Комітету міністрів, що фактично виключало активну участь Парламентської асамблеї у функціонуванні організації. Двохрівнева організаційна структура Ради Європи зберігалася аж до 1994 р. У зв'язку з необхідністю підвищення впливу місцевої та регіональної влади на території держав-членів, а також прагненням розвивати демократичне суспільство Комітет міністрів за пропозицією Парламентської асамблеї та Конференції місцевої та регіональної влади. 15 (п. А) та ст. 16 Статуту Ради Європи ухвалив статутну резолюцію 94 (3), відповідно до якої до організаційної структури було включено Конгрес місцевих та регіональних влад у Європі. Таким чином, у відповідність до Статуту Ради Європи структура цієї організації включає три органи: Комітет міністрів, Парламентську асамблею та Конгрес місцевої та регіональної влади в Європі. Секретаріат надає допомогу вищезазначеним органам у здійсненні їх функцій. Крім зазначених органів, у рамках Ради Європи функціонує також Європейський суд з прав людини, створений на підставі положень Європейської конвенції із захисту прав людини та основних свобод 1950 р. та Протоколів до неї. Основним завданням Суду є забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасницями Римської конвенції, а також захисту прав людини шляхом розгляду індивідуальних та колективних скарг, що подаються громадянами держав-членів проти держав-порушників Конвенції з прав людини, а також державами проти інших держав-порушників, а також тлумачення положень Європейської конвенції 1950 [14].

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ У РАМКАХ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

2.1. Міжнародно-правові акти з питань охорони та використання культурної спадщини як основа діяльності Ради Європи

Забезпечення охорони культурного спадку, визнається однією із найглобальніших світових проблем. Належний рівень правового забезпечення у цьому питанні є можливим виключно у випадку формування ефективної державної системи, а також взаємодії з іншими міжнародними інституціями, із залученням інтелектуального капіталу.

Доцільно зауважити, що історія правової охорони культурної спадщини є достатньо давньою, що підтверджується законом вавилонського царя Гамуратті, який зобов'язував контролювати збереження стародавніх речей. До того ж, римським імператором Маркіано у 458 році до н.е. було видано указ, у відповідності до якого за руйнацію давніх будівель, розкрадання каміння з пам'яток славетних героїв, які виступали прикрасою Вічного міста, винуватців потрібно було карати фізично або накладати на них штраф [18, с. 11-12]. Вже у середньовіччі, коли цілком були виправдані військові кампанії, а стародавні будівлі сприймалися в якості трофеїв переможців або піддавалися руйнуванню, італійським юристом А. Джентілі вперше було порушено питання стосовно їх захисту, не зважаючи на власну підтримку військових дій, що викладено у його праці “Про право війни” [19, с. 83].

Саме у працях середньовічних гуманістів, які вперше почали використовувати категорії “пам'ятки”, було закладено професійну зацікавленість до об'єктів культурної спадщини, проте, на практиці він реалізовувався при пошуках або вивезенні (фактично, викраденні) культурних цінностей з інших країн. Серед таких середньовічних країн

можливо виділити Італію, на території якої вперше було піднято питання стосовно припинення самоуправства. Зокрема, у 1624 році кардиналом Альдобрандіні було прийнято декрет, у відповідності до змісту якого було встановлено обов'язок отримання попереднього дозволу на проведення розкопок, а також повідомлення владних структур про знайдені реліквії протягом 24 годин від такого виявлення [19, с. 83].

Протягом ХІХ-ХХ століть особливо гостро активізувалися дискусії між окремими державами стосовно потреби у нормативній регламентації процедур проведення археологічних розкопок, суб'єкта володіння такими знахідками, встановлення заходів протидії вивезення та викрадення речей.

Діяльність Ради Європи з середини ХХ століття й дотепер у сфері культурної спадщини спрямована на сприяння різноманіттю та діалогу через доступ до спадщини з метою виховання почуття ідентичності, колективної пам'яті та взаєморозуміння всередині та між громадами [20].

Рада Європи з 47 європейськими країнами-членами зосереджує свою діяльність на правах людини, верховенстві права та демократії, причому остання включає культуру та культурну спадщину як елементи демократичного управління. Її Гранадська конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи 1985 року встановила принципи європейського співробітництва та координації політики збереження архітектури, а її Валеттська конвенція про охорону археологічної спадщини 1992 року була прийнята з метою захисту археологічної спадщини від незаконних розкопок і великі будівельні проекти. Європейська конвенція про охорону аудіовізуальної спадщини, прийнята в 2001 році, розширила розуміння культурної спадщини на аудіовізуальну продукцію. Крім того, він запровадив вимогу щодо обов'язкового обов'язкового депонування матеріалів рухомих зображень, таких як фільми та відео, та необхідних робіт з консервації депонованого матеріалу [22].

Рамкова конвенція 2005 року про цінність культурної спадщини для суспільства (Конвенція Фару) підкреслила соціальні та економічні переваги

збереження культурної спадщини як передумови для досягнення сталого розвитку. Він широко визначив спільну європейську спадщину як охоплення всіх форм культурної спадщини, поміщених у контекст спільного джерела пам'яті, розуміння та ідентичності. Він зосереджував увагу на внеску цієї спадщини у творчість та соціальну згуртованість, а також на ідеали, принципи та цінності, що є результатом досвіду минулих конфліктів та зусиль для досягнення прогресу [22]. Конвенція підкреслила зв'язок між культурною спадщиною та розвитком мирного та стабільного суспільства, заснованого на повазі до прав людини, верховенства права та демократії.

7 березня 2014 року Парламентська асамблея РЄ прийняла Рекомендацію 2038 «Спадщина Європи, що перебуває під загрозою зникнення», закликаючи до діяльності, спрямованої на взаємозв'язок культури, спадщини та освіти як способу зв'язати спадщину з процесом розбудови демократичного громадянства [22]. Це заохочує впровадження як комплексного збереження культурної спадщини, так і міських стратегій під керівництвом громад в історичних містах.

Якщо чітко проаналізувати нормативну базу Ради Європи, слід виокремити чотири конвенції, що стосуються оцінки впливу на культурну спадщину:

- - Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи (Гранада, 3 жовтня 1985 р.);
- - Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (Валетта, 16 січня 1992 р.);
- - Рамкова конвенція про цінність культурної спадщини для суспільства (Фаро, 27 жовтня 2005 р.);
- - Європейська ландшафтна конвенція (Флоренція, 20 жовтня 2000 р.) [21].

Трьом першим вищезгаданим конвенціям передувала Європейська культурна конвенція (Париж, 1954 р.), що була прийнята з метою розвитку

взаєморозуміння між народами Європи та взаємної оцінки їх культурного різноманіття, збереження європейської культури, сприяння національному внеску у спільну Європу. культурної спадщини та заохочувати вивчення мов, історії та цивілізації Сторін Конвенції.

Дві інші конвенції - Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (Страсбург, 5 листопада 1992 р.) і Рамкова конвенція про захист національних меншин (Страсбург, 1 лютого 1995 р.) – мають відношення до оцінки культурного впливу, переважно на стратегічному рівні, і до питання участі громадськості. Хартія має на меті захист і популяризацію історичних регіональних мов або мов меншин Європи. Він був прийнятий, з одного боку, для того, щоб підтримувати та розвивати європейські культурні традиції та спадщину, а з іншого, щоб поважати право на використання регіональної мови чи мови меншини у приватному та громадському житті. «Як чітко сказано в преамбулі, головна мета Хартії – культурна. Він покликаний захистити та пропагувати регіональні мови чи мови меншин як загрозливий аспект європейської культурної спадщини» [22]. Рамкова конвенція є першим юридично обов'язковим багатостороннім документом, який стосується захисту національних меншин загалом. Конвенція спрямована на сприяння повній та ефективній рівноправності національних меншин шляхом створення належних умов, що дозволяють їм зберігати та розвивати свою культуру та зберігати свою ідентичність.

Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи є наступним суттєвим елементом нормативно-правового регулювання. Основною метою Конвенції є посилення та просування політики збереження та примноження європейської спадщини. Він також підтверджує необхідність європейської солідарності щодо збереження спадщини та покликаний сприяти практичному співробітництву між Сторонами. Він встановлює принципи «європейської координації природоохоронної політики», включаючи консультації щодо напряму політики, яка має бути реалізована.

Серед важливих тез Конвенції про охорону архітектурної спадщини Європи визначення: «архітектурною спадщиною» вважаються такі постійні об'єкти:

- пам'ятки: усі будівлі та споруди, що становлять помітний історичний, археологічний, художній, науковий, соціальний або технічний інтерес, включаючи їхнє обладнання та обладнання;

- групи будівель: однорідні групи міських або сільських будівель, що мають значний історичний, археологічний, художній, науковий, соціальний або технічний інтерес, які є достатньо узгодженими для формування топографічно визначених одиниць (наприклад, комплекси будівель, історичні центри міста, групи промислових приміщень і села);

- об'єкти: об'єднані твори людини і природи, які є територіями, які частково побудовані і є достатньо відмінними та однорідними, щоб їх можна було визначити топографічно, і становлять помітний історичний, археологічний, художній, науковий, соціальний або технічний інтерес.

Крім того Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи підкреслює важливість встановлення та підтримки очевидних зв'язків між охороною архітектурної спадщини та культурною, екологічною та плановою політикою і «нагадує про цінність у процесі планування збереження певних споруд, які не охороняються, але які є явно активні в їхніх конкретних налаштуваннях» [23].

Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини є переглянутою версією Конвенції, прийнятої РЄ у 1969 році.

Новий текст робить збереження та примноження археологічної спадщини однією з цілей політики містобудування та регіонального планування. Він, зокрема, стурбований домовленістю, яка має бути досягнута для співпраці між археологами та міськими та регіональними планувальниками, щоб забезпечити оптимальне збереження археологічної спадщини.

Конвенція встановлює керівні принципи фінансування розкопок і дослідницьких робіт та публікації результатів досліджень. Він також стосується доступу громадськості до археологічних пам'яток та освітніх заходів, які необхідно вжити для підвищення обізнаності громадськості.

Елементи археологічної спадщини визначаються даною конвенцією, як «всі останки та предмети та будь-які інші сліди людства з минулих епох:

- збереження та вивчення яких допомагають простежити історію людства та його зв'язок із природним середовищем;
- для яких розкопки чи відкриття та інші методи дослідження людства та пов'язаного з ним навколишнього середовища є основними джерелами інформації;
- які розташовані в будь-якій місцевості в межах юрисдикції сторін».

(стаття 1)

«Археологічна спадщина включає споруди, споруди, групи будівель, забудовані об'єкти, рухомі об'єкти, пам'ятки інших видів, а також їх контекст, як на суші, так і під водою» [23].

У статті 5 Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини встановлено наступний обов'язок: «Держави зобов'язані залучати археологів до всього процесу планування та забезпечувати консультації між археологами та міськими та регіональними планувальниками. Більше того, там, де необхідні заяви про вплив на навколишнє середовище, вони повинні враховувати археологічні об'єкти та місця їх розташування. Таким чином, відомі та підозрювані об'єкти можуть бути враховані при розробці планів проекту» [23].

Стаття 6 Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини «стосується надання фінансової підтримки археологічним дослідженням. (...) Він покладає на тих, хто відповідає за проекти розвитку, тягар фінансування археологічної діяльності, необхідної для цих проектів. (...) Основні державні або приватні програми розвитку повинні передбачати археологічні

дослідження та повну реєстрацію знахідок так само, як передбачено дослідження впливу на навколишнє середовище». [23]

Рамкова конвенція про цінність культурної спадщини для суспільства відображає відхід від питання «Як і за допомогою якої процедури ми можемо зберегти спадщину?» на запитання «Чому ми повинні підвищувати його цінність і для кого?». Він ґрунтується на ідеї, що знання та використання спадщини є частиною права громадян на участь у культурному житті, як це визначено у Загальній декларації прав людини.

У тексті спадщина представлена як ресурс людського розвитку, підвищення культурного різноманіття та сприяння міжкультурному діалогу, а також як частина моделі економічного розвитку, заснованої на принципах сталого використання ресурсів [20].

Спільнота спадщини складається з людей, які цінують конкретні аспекти культурної спадщини, які вони хочуть у рамках громадської діяльності підтримувати та передавати майбутнім поколінням [20].

Спільна спадщина Європи складається з усіх форм культурної спадщини в Європі, які разом становлять спільне джерело пам'яті, розуміння, ідентичності, згуртованості та творчості, а також ідеалів, принципів і цінностей, отриманих з досвіду, отриманого внаслідок прогресу та минулих конфліктів, які сприяють розвитку мирного та стабільного суспільства, заснованого на повазі до прав людини, демократії та верховенства права за Рамковою конвенцією про цінність культурної спадщини для суспільства.

До найактуальніших надбань нормативно-правової бази Ради Європи – 19 травня 2017 року в м. Нікосія на Кіпрі була прийнята Конвенція Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями. Крім класичних положень про незаконність переміщення культурних цінностей, Конвенція 2017 року також передбачає кваліфікацію даних правопорушень у національних законодавствах держав, що підписались.

Підсумовуючи, культурна, економічна та екологічна відповідальність країни перш за все характеризується рівнем збереження її культурної

спадщини. Як зазначається в 10 статті Рамкової Конвенції Фаро, охорона пам'яток культури є ядром «сталого економічного розвитку» [24]. Культура і культурна спадщина - життєво важливі аспекти існування розвинутої, демократичної держави. Адже тільки вивчаючи історію, переймаючи культуру наших предків, знаючи своє минуле - можна побудувати гідне майбутнє і зберегти можливість торкнутися до історії майбутнім поколінням.

Міжнародно-правові акти з питань охорони та використання культурної спадщини Ради Європи показали шлях, яким слід рухатися щодо археологічного та цифрового збереження даних. Крім того, важлива підтримка технічних та технологічних досліджень, а також дослідження щодо інтерпретації культурної спадщини, розуміння її ролі, розвитку міст та багатьох інших питань, пов'язаних із спадщиною. Нинішній підхід зосереджується на сучасному творчому використанні та інтерпретації, а також на демократичному та соціальному внеску культурної спадщини до наших спільних обов'язків щодо спадщини попередніх поколінь, наших зусиль передати її наступні покоління та наш внесок у майбутнє, у тому числі за допомогою технологій, що поєднують минуле та майбутнє.

2.2. Процедури діяльності Ради Європи у сфері охорони та використання культурної спадщини

Однією із специфічних особливостей сучасного етапу європейської інтеграції нашої держави, визнається потреба у сприйнятті культурної сфери в якості ключового фактора врегулювання економічних та політичних питань, пошуку альтернативних можливостей для обрання варіації майбутнього розвитку європейської спільноти. Як з цього приводу зауважено одним із засновників об'єднаної Європи Ж. Моне, у випадку існування можливості для перегляду загального європейського інтеграційного процесу, першочергово увага має бути звернута на культурну сферу, а не вугілля та сталь [55, с.18].

Створення та початок діяльності європейських міжнародних інституцій дозволило підвищити якісний рівень взаємовідносин на міждержавному рівні, самосвідомості населення, що напряду відобразилося на культурних цінностях окремих народів. Внаслідок активізації спільної інтеграції, одним із елементів якої виступали функціонування різноманітних громадських структур, обміну культурним, науковим та релігійним досвідом, було сформовано нову свідомість європейського громадянина, що спрямована на сприйняття Європи в якості духовної, історичної та культурної спільноти. На рівні РЄ активно пропагується та втілюється у життя ідея “європейської самобутності”, “єдиного громадянства”, “європейської культури та ідентичності”. В якості ключової мети діяльності РЄ визнано досягнення найвищого рівня об’єднаності між її країнами-учасницями, збереження та реалізації на практиці ідеалів та принципів, що визнаються спільним надбанням європейського народу [56, с. 91].

На початковому етапі організації діяльності РЄ в культурній сфері виступали зацікавленість європейського народу у збереженні власного культурного надбання, зокрема, мови, історичних та культурних пам’яток, віднесення її до частини культурної спадщини Європи. Активно підтримувалося розширення культурної співпраці, формувалися сприятливі умови для культурного обміну.

Ближче до XXI століття культурна спадщина для Ради Європи чітко постала

невідновлюваним ресурсом із внутрішньою цінністю. Однак вона більше не сприймається як об’єкт з лише матеріальних культурних об’єктів чи історичних будівель. Цілісний підхід до культурної спадщини пропонує ширший погляд на питання культурної спадщини і включає як матеріальну, так і нематеріальну культурну спадщину, яку іноді супроводжують елементи природної спадщини, що будуть передані . передані майбутнім поколінням [25 с. 1].

Щодо процедур Ради Європи у сфері охорони та використання культурної спадщини ключове місце все ж залишається за нормотворчою діяльністю, яка є зразком правового регулювання культурної спадщини для держав членів Ради. Останні маючи приклад імплементують положення конвенцій, залежно від особливостей власної правової системи.

Крім основоположних тез про культурну спадщину, Рада Європи також окреслює напрямки розвитку сфері охорони та використання культурної спадщини.. Наприклад, культурна спадщина була визначена одним із чотирьох пріоритетів у Робочому плані культури на 2015-18 рр., ухваленого в 2014 і вона залишається ключовою частиною майбутнього Нового європейського порядку денного з питань культури.

Пізніше Європейські міністри, відповідальні за культурну спадщину з 50 держав-учасниць Європейської культурної конвенції, зустрілися в Намюрі (Бельгія) 23-24 квітня 2015 року для проведення 6-ї конференції під назвою «Культурна спадщина у 21 столітті для кращого життя разом. До спільної стратегії для Європи». Конференція відбулася в рамках бельгійського головування в Комітеті міністрів Ради Європи і завершилася прийняттям Намюрської декларації для визначення цілей стратегії європейської спадщини.

Ця «Стратегія 21» по-новому визначає місце та роль культурної спадщини в Європі та надає рекомендації щодо сприяння належному врядуванню та участі у визначенні та управлінні спадщиною, а також поширює інноваційні підходи до покращення навколишнього середовища та якості життя європейських громадян. Він ставить виклики, рекомендує дії та висвітлює передовий досвід, яким повинні дотримуватися всі учасники та зацікавлені сторони – уряди, місцеві органи влади, громадянське суспільство та професіонали. Стратегія 21 базується на існуючих конвенціях Ради Європи у сфері спадщини, зокрема на Конвенції Фару про цінність культурної спадщини для суспільства та підтримує її [26].

«Стратегія 21» містить базу передового досвіду та рекомендацій щодо дій у сфері культури, охорони культурної спадщини та міжкультурного діалогу. Біла книга міжкультурного діалогу та Європейський рік міжнародного діалогу. Рада Європи підготувала «Білу книгу про міжкультурний діалог», яка містила напрями та стратегії сприяння міжкультурному діалогу, а також настанови та приклади інструментів, необхідних для просування діалогу[26]. Цілями «Білої книги з міжкультурного діалогу» є «підсумок результатів нещодавньої діяльності Ради Європи у сфері діалогу, пронаведення прикладів передової практики; формулювання далекоглядного бачення стратегії сприяння міжкультурному діалогу в європейських суспільствах; надання відповіді на питання, яким чином Рада Європи, реалізуючи модельні дії та програми, може сприяти створенню кращих умов для розвитку міжкультурного діалогу; пропонування стратегій та ініціатив, які можна реалізувати в різних культурних контекстах» [26].

Система *HEREIN* в рамках Білої книги є інструментом для збору даних та інформації, що стосуються, зокрема, механізмів фінансування, законодавства, систем документації, комплексних стратегій захисту та заходів з підвищення обізнаності. Цю базу даних доповнює унікальний багатомовний тезаурус, що містить понад 500 термінів і понять 14 доступними мовами. Мережа *HEREIN*, створена національними координаторами, є інструментом діалогу та обміну, який сприяє співпраці між міністерствами та установами, відповідальними за управління європейською спадщиною [26]. *HEREIN* діє як інструмент «обсерваторії»; стежить за виконанням Конвенції про європейську спадщину, еволюцією політики та зміцненням цінностей спадщини для суспільства як чинника міжкультурного діалогу та покращення умов життя. *HEREIN* об'єднує державні адміністрації з 42 держав-членів, відповідальних за національну політику культурної спадщини.

Тенденція сприйняття культурної спадщини як каталізатором розвитку і стимулятором творчості та зростання робочих місць є загальним для міждержавних організацій в світі. Зокрема побудова демократичного суспільства, збагаченого його культурним розмаїттям і культурною спадщиною, включено в цілі Порядку денного на 2030 рік у Резолюції, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року.

Керівництво діяльністю РЄ у сфері культури здійснює директорат з питань культури, культурної і природної спадщини, молоді й спорту. До ключових напрямів діяльності зазначеної структури можливо віднести наступні: провадження політики у сфері культури, що сприяє розвитку міжкультурної комунікації та недопущення конфліктів не лише на території Європи, але й світу; розробка загальних основ охорони культурної спадщини Європи; сприяння країнам-членам РЄ у розробці національної політики та запровадженні законодавчих реформ та міжкультурної співпраці [60, с.183-185]. У своїй діяльності директорат неодноразово заохочував демократичні інструменти управління, визнаючи його ключовим фактором у забезпеченні суспільного розвитку, розробляючи при цьому ефективні механізми поширення толерантності, порозуміння та взаємоповаги.

Ще у 1962 році було створено раду культурного співробітництва, в межах діяльності якої об'єдналися зусилля експертів та фахівців у сфері освіти, досліджень, культури і культурного надбання, які виступали представниками країн-учасниць Європейської культурної конвенції. Лише у 2001 році Комітетом Міністрів було прийнято рішення стосовно трансформації Ради культурного співробітництва та її спеціалізованих структурних підрозділів у чотири основні комітети: Керівний комітет освіти, Керівний комітет вищої освіти та досліджень, Керівний комітет культури, Керівний комітет з культурної спадщини, які керують програмами РЄ, пов'язаними з питаннями освіти й культури. Керівний комітет культури є відповідальним за заходи, що відносяться до культурної політики, за їх безпосередню імплементацію, моніторинг та оцінку [61, с. 4].

Статус спостерігачів у межах вищепредставлених Комітетах надавався Європейській культурній фундації, Європейській мережі культурних центрів, Європейському форуму мистецтва та спадщини та Європейського культурного центру в Делфі. У відповідності до позиції Постанови “Про повноваження Комітету” 2008 року, ключовими аспектами діяльності Керівних комітетів культури визнається реалізація культурної політики, належного управлінського апарату в культурних сферах, запровадженні адміністративних заходів з метою забезпечення культурного розмаїття та міжкультурної комунікації [61].

До переліку форм і методів провадження діяльності РЄ у сфері культурного розвитку прийнято відносити ухвалення нормативно-правових документів, у тому числі конвенцій та угод, провадження контролю за їх практичним дотриманням, розробки стандартів, організацію інформаційних заходів, формування системи професійної підготовки. На регулярній основі РЄ проводить конференції міністрів, які є відповідальними за перелічені сфери діяльності. Так, при провадженні діяльності Керівним комітетом культури РЄ, останній повинен дотримуватися чотирьох основоположних принципів: забезпечення ідентичності, формування поваги до різноманіття, підтримка креативних проектів та заочення їх учасників[61, с. 5].

Починаючи з 1986 року було введено в дію Програму огляду політики держав у сфері культури, що спрямована на виявлення проблемних питань та визначення негативної або негативної практики їх вирішення не лише на загальнодержавному, але й регіональному рівнях. Практична реалізація даної програми сприяє формуванню загального уявлення РЄ стосовно спільних європейських проблем у сфері культурного надбання. Більшість країн, які є підписантами Європейської культурної конвенції, надали згоду на отримання інформації, порівняння цілей та методик, проведення аналізу тенденцій подальшого розвитку їх політики у культурній сфері з боку зовнішніх експертів [62, с.91].

Базуючись на положеннях вищевказаної Програми, РЄ було створено Компендіум культурної політики та тенденцій культурного розвитку в країнах Європи, яка виступає в якості регулярно оновлюючої інформаційної та моніторингової електронної системи з питань провадження культурної політики, а також напрямів її розвитку на території Європи. Такі відомості представлено на окремих сторінках, присвячених відповідним країнам, висуваючи на перший план наступні гострі проблеми сучасності: визначення ролі нових суб'єктів у загальній системі управління; забезпечення ідентичності, розмаїття та діалогу між націями; підтримку творчої діяльності у культурній сфері, економічні та освітні чинники у провесі провадження культурної політики тощо [63].

Основоположним документом у процесі реалізації політики міжкультурної співпраці у межах РЄ та запровадження відповідних положень на національному рівні країн-учасниць, визнається міжурядова програма “Європейська самобутність, культурна різноманітність”. Саме затвердження принципу різноманітності закріплено в якості однієї з умов європейської інтеграції, виступаючи домінуючим складовим елементом на зовнішньо- та внутрішньополітичному рівні країн, а також ключовим політичним завданням організації процесу розбудови Європи. Враховуючи визнання в якості основного завдання РЄ процесів підтримки, захисту та поширення культурної співпраці, демократичних принципів й інституцій на європейському просторі, Комітетом Міністрів у 2000 році було прийнято Декларацію про культурну різноманітність, у відповідності до якої культурне різноманіття виступало домінуючим європейським чинником та основоположним політичним завданням у процесах розбудови Європи, а, отже, відіграє важливе значення на формування сучасного суспільства XXI століття, що керується знаннями та інформацією [68]. У відповідності до позиції РЄ, провадження діяльності в культурній сфері має забезпечувати належний рівень культурного різноманіття в умовах глобального суспільства,

формуючи заклик для аналізу збереження такого становища, навіть під впливом певних чинників [64].

Приймаючи до уваги підвищення рівня різноманітних конфліктів соціального та політичного характеру, що зумовлені певними культурними суперечностями, РЄ у 2002 році було започатковано проект “міжкультурний діалог і запобігання конфліктам”, спрямований на здійснення аналітичного дослідження джерел та механізмів формування конфліктів на міжкультурному або міжрелігійному рівні, їх попередження та примирення сторін після його закінчення. Ключовою метою проекту виступає організація дискусій у наукових колах та окремих заходів на місцевих, регіональних або загальнодержавних рівнях, що сприяє створенню “форуму для діалогу”, учасниками якого є культурні та релігійні громади [65, с.67].

Основною метою таких заходів виступає визнання культурної ролі в якості ефективного інструментарію у сфері мирної взаємодії між народами та посилення соціальної єдності. Реалізація проекту зумовлена пануванням на протязі тривалого періоду переважаючих економічних складників у сфері міждержавної взаємодії, на європейському рівні виникає потреба у формуванні нових форм взаємовідносин між власними громадянами, які більше б уваги приділяли культурним відмінностям, політичній та соціальній нерівності [27, с. 5]. Пріоритетними напрямками у зазначеній діяльності РЄ виступає запровадження спеціальних концепцій та програм, що мають на меті сприяння у наданні практичної допомоги новим державам-учасницям з приводу реформування їх культурної політики, до яких можливо віднести *MOSAIC*, *STAGE*.

Програма *MOSAIC* розшифровується як «Формування відкритого комплексного підходу до культури», сприяє забезпеченню діалогу та взаємодії між країнами Східної та Південної Європи. У свою чергу, проект «*STAGE*», тобто «Підтримка перехідних процесів у розвитку культури й мистецтва в розширеній Європі» спрямований на налагодження діалогу та

взаємодії при внесенні змін до культурної політики Вірменії, Грузії та Азербайджану [8, с. 5].

Політика Ради Європи щодо освіти в напрямку культурної спадщини стратегічно набуває все більшого значення. Культурні права як у їх колективному, так і в індивідуальному вимірах присутні у пізнанні культурної спадщини. Роль культурної спадщини та освіти видно в Преамбулі Статуту Ради Європи 1949 року, де йдеться про спільну спадщину щодо «відданості духовним і моральним цінностям, які є спільним надбанням їхніх народів» [28].

Інтегрування освіти, як процедури охорони культурної спадщини Радою Європи може бути досягнута новими угодами та заходами в економічних, соціальних, культурних, наукових, правових та адміністративних питаннях.

Європейську культурну конвенцію можна вважати наріжним каменем співпраці у сфері культури та освіти (Рада Європи 1954 р.). Конвенція шукає спільні сфери співпраці та заохочує зміцнення спільних цінностей щодо культури разом із проявом поваги до культурного різноманіття та взаєморозуміння [46]. Конвенція зобов'язує країни, які підписали Конвенцію, докладати зусиль для створення заходів для збереження та заохочення розвитку їхнього національного внеску до спільної культурної спадщини Європи. Хоча освіта не згадується дослівно в конвенції, посилення на навчання, просування по службі та обмін людьми чітко стосуються навчання та освіти.

Крім того, для того, щоб створити середовище, що сприяє обміну знаннями, це передбачає, що для вчителів і професіоналів культури слід організувати теоретичні та практичні курси. Найновішим і важливим документом Ради Європи, що стосується культури, є Конвенція про цінність культурної спадщини для суспільства (Конвенція Фару, Рада Європи, 2005 р.) .Конвенція Фару є рамковою конвенцією із загальними цілями, яка забезпечує так звану «дорожню карту» та надає державам-учасницям свободу

у виборі інструментів та заходів, які використовуються для виконання Конвенції [30].

Відповідно до Пояснювального звіту до конвенції, освіта культурної спадщини повинна використовуватися як захід, що сприяє миру та міжособистісному та міжкультурному діалогу. Крім того, це могло б сприяти взаєморозумінню та запобіганню конфліктів. Включення та інтеграція культурної спадщини в освіту та навчання дозволить зрозуміти культурну спадщину. Форма множини «спадщини» підкреслює важливість мультикультурних спільнот [25, с. 6].

У порівнянні з іншими міжнародними конвенціями, варто підкреслити, що одна частина Конвенції Фаро також присвячена освіті. як сприяння навчанню та дослідженням. Стаття 13 передбачає, що країни повинні вжити заходів для того, щоб «сприяти включенню виміру культурної спадщини на всіх рівнях освіти, не обов'язково як самостійного предмета вивчення, але як благодатного джерела для вивчення інших предметів» [30]. Це означає, що освіта культурної спадщини сприймається як життєво важлива частина багатьох предметів, і її слід враховувати при підготовці початкової підготовки вчителів цих предметів. Освіта про культурну спадщину сприймається не лише як інструмент підтримки сталого розвитку, а передусім як підтримка миру. Лише в неконфліктних ситуаціях суспільства можуть досягти свого найповнішого розвитку.

Необхідно підкреслити, що компонент культурної спадщини має бути присутнім не лише в «самоочевидних» сферах освіти, а й у різноманітних сферах. Постулат про посилення зв'язку між освітою культурної спадщини та професійною підготовкою також свідчить про важливість питань культурної спадщини в цій конкретній сфері. Державам-членам рекомендовано «заохочувати безперервне професійне навчання та обмін знаннями та навичками як всередині, так і поза освітньою системою» [30]. З точки зору викладання, це має вирішальне значення, оскільки сьогодні вчителі мають бути підготовлені працювати з учнями, які представляють різні культурні

традиції та походять із різного культурного середовища [29]. Така ситуація виникає особливо тоді, коли в одному регіоні співіснують різні культури, тому взаємна повага та прийняття різноманітності є суттєвими та необхідними на всіх рівнях шкільної освіти.

В найближчі роки основними напрямками діяльності Ради Європи є: просування спільних основних цінностей прав людини, верховенства права та демократії; посилення безпеки європейських громадян, зокрема шляхом боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та торгівлею людьми; підтримка співпраці з іншими міжнародними та європейськими організаціями. У рамках третьої з вищезазначених заходів Рада Європи передбачає широкий спектр ініціатив у сфері міжкультурного діалогу між Європою та сусідніми країнами[29]. Сприяння співпраці на культурному рівні в європейських суспільствах є одним із головних завдань Керівного комітету з питань культури, спадщини та ландшафту (CDCPP). На веб-сайті Комітету зазначено: «Культура є важливим елементом і ключовим фактором успішного виконання основної місії Ради Європи щодо сприяння правам людини, демократії та верховенства права. Пропагування культури як «душі демократії» означає просування сильної культурної політики та політики управління, зосередженої на прозорості; доступ; участь і творчість; повага до ідентичності та різноманітності; міжкультурний діалог і культурні права – як основа поваги та терпимості до спільного життя у все більш складному світі» [31].

Ще одним із інструментів провадження діяльності РЄ у сфері культурного співробітництва на місцевих рівнях та у політичній площині виступає реалізація програм технічного співробітництва і сприяння, що дозволяють ефективно і комплексно зберегти культурні надбання. Протягом тривалого періоду підлягали реалізації такі програми як «Культурна й природна спадщина Південно-Східної Європи», «Раціональне використання ресурсів історичних міст» та інші.

Новим робочим інструментом, що використовується урядами, науковцями, практиками і громадськістю в сфері збереження культурного надбання, визнається мережа *HEREIN* або «Європейська спадщина». У ній розміщуються бази даних національного законодавства у досліджуваній галузі, термінологічний словник, посилання та відповідні веб-ресурси в інших державах, форуми, експозиції у віртуальному просторі тощо. Зазначені ресурси сприяють реалізації прийнятих на себе зобов'язань на підставі різноманітних нормативно-правових документів, пошуку фахівцями прихильників певних теорій, поширення світового досвіду інших країн. На сьогоднішній день дана мережа налічує 35 держав, проте у подальшому планується розширити її до 49 користувачів, які є підписантами Європейської культурної конвенції. Починаючи з 1996 року на підставі ініціативи РЄ також почав функціонувати Європейський фонд підготовки спеціалістів у сфері спадщини [32, с. 432].

Підсумовуючи, РЄ сьогодні виступає в якості регіональної ММО, яка здатна формувати новий політично-правовий вимір на території Європи, сприяти збереженню самобітності європейського народу в сучасних глобалізаційних умовах. В межах РЄ здійснюється розробка загальних підходів у напрямку вирішення проблематики прав людини, підтримки соціальних стандартів, соціальної єдності європейського народу, розвитку культурної, освітньої, молодіжної, охорони зборов'я та інших напрямків політики. Фактично РЄ виступає основним формувальником духовного клімату на європейському континенті, демократичних цінностей, із одночасним провадженням контролю за практикою реалізації на території держав-учасниць.

2.3. Організаційно-правові аспекти взаємодії Ради Європи з іншими міжнародними організаціями та окремими державами-членами у сфері охорони та використання культурної спадщини

Починаючи з 2 половини 50-х років ХХ століття спостерігається активний розвиток та формування специфічних рис співробітництва між РЄ та ЄС, які виступаю європейськими регіональними ММО. Результативність взаємодії між ними перебуває у прямій залежності від ефективності інституційних та договірних механізмів їх співробітництва. Форми такого співробітництва між двома вищепредставленими міжнародними інституціями напряду залежать від їх правової сутності, принципів є взаємодії та пов'язані із метою й специфікою застосування права.

На сьогоднішній день не розроблено єдиного загальновизнаного визначення міжнародно-правових форм взаємодії між регіональними ММО, яке б використовувалося у теорії міжнародного права чи права міжнародних організацій. До того ж, відсутній чітко закріплений врегульований перелік таких інституцій, внаслідок чого виникають дискусії стосовно їх специфіки та дефініцій. У цьому зв'язку існує потреба у контексті даного питання звернути увагу на визначення категорії “форма співробітництва”, що у подальшому дозволить визначити особливості міжнародно-правової форми взаємовідносин між РЄ та ЄС.

У відповідності до змісту філософської енциклопедії під поняттям «форма» (лат. *forma*), необхідно розуміти спосіб організація та засіб існування предметів, об'єктів, процесів та явищ [66, с. 328]. Філософська теорія досліджуване поняття трактує в якості способу організування процесів та об'єктів, які віднесено до її змісту. Тобто, формою речі виступає певні організаційно стійкі внутрішні зв'язки між окремими елементами, внаслідок чого вона здатна функціонувати в якості певного цілого, із належним виконанням притаманних для неї функцій. Форма може трансформуватися в залежності від її змісту, а новий зміст може сприяти виникнення нової форми. Взаємодія між формою та змістом на діалектичному рівні знаходить свій прояв у тому, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. За жодних умов не може мати місце неоформлений зміст чи беззмістовна форма. Внаслідок відокремлення форми і змісту один від одного, надати

самостійного значення формам, може породжувати формалізм [67, с. 193-194].

У відповідності до позиції теоретика міжнародного права С.В. Черніченка, за допомогою правовідносин існує можливість прослідкувати шлях розвитку правових норм, оскільки вони залишаються тією самою моделлю поведінки їх сторін, а не виключно формою поведінки. Науковець вважає, що цілком логічною є позиція, відповідно до якої поєднання змісту та форми правовідносин, їх юридична сутність являє собою зміст конкретного права чи обов'язку таких учасників, внаслідок чого визначаються межі правомірної та належної поведінки в певних обставинах. Так, ученим робиться висновок, що зміст прав та обов'язків суб'єкта у своєму взаємозв'язку, склад правовідносин, тобто їх елементи, оскільки їх складовими у будь-якому випадку виступають конкретні право чи обов'язок певної особи, а не інші характеристики. До того ж, сутність форми та змісту правовідносин перебуває у тісному взаємозв'язку із співвідношенням суспільних відносин, оскільки саме вони врегульовуються правовими нормами, які набувають форми правовідносин [68, с. 92-93].

У контексті даного питання доцільно звернути увагу на позицію І.І. Лукашука, який зазначає, що спільність форм та змісту не може свідчити про відсутність неузгодженостей між ними, що пов'язано із притаманністю динамічності для першої категорії та стабільності для другої. Тобто, зміст може трансформуватися в рамках певної форми, проте у випадку виходу таких змін за межі, то виникає необхідність й у зміні форм. Проте, в такому випадку форма має здатність розкривати менший чи більший обсяг для змін змісту, забезпечувати його розвиток, чи навпаки стримувати його [69, с. 19-20].

У відповідності до тлумачного словника, категорія «форма» розглядається як «обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; тип, будову, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом;

спосіб існування змісту, його внутрішню структуру, організацію і зовнішній вираз» [70, с. 1328]. У свою чергу, в юридичній науці вона тактується у наступних контекстах:

1) зовнішній вигляд, обрис речі, дії тощо або зовнішній вираз певного змісту;

2) «устрій, вид, тип, структуру відповідних суспільних (соціальних, економічних, правових, організаційних тощо) утворень або процесів (наприклад, управління, судочинства, оплати, обміну), а також порядок чогось» [71, с. 294].

Враховуючи те, що для правовідносин є характерною наявність власного юридичного змісту та форми, то вони являють собою форму таких існуючих в суспільстві відносин, в яких проявляється їх зміст [68, с. 94]. Прийнято вважати, що укладення правочинів виступає в якості одного із різновидів міжнародно-правової форми співпраці, найбільш поширеним та вживаним не лише у праві міжнародних організацій, але й міжнародному праві в цілому, внаслідок чого йде мова про функціонування договірного механізму співробітництва двох інституцій. Підписання угод між різноманітними суб'єктами міжнародного права виступає однією із найстаріших різновидів міжнародно-правової співпраці [72].

Найбільш притаманними для ММО визнаються договори, що стосуються співробітництва у сферах технічного сприяння, в межах функціонування спеціалізованих інституцій у процесі своєї діяльності, про розміщення штаб-квартир, правонаступництво тощо [73, с. 48]. У відповідності до позиції О. Шibaєвої та М. Поточного, угодами, сторонами яких виступають ММО, можуть виступати й ті, підписантами яких є органи чи їх генеральні секретарі [74, с. 67]. У свою чергу А.Н. Талалаєвим зауважено, що угоди, які укладаються між міжнародними інституціями є договорами, які стосуються співробітництва та координації діяльності, правонаступництво тощо [75, с. 72].

Підписання угод у сфері співробітництва визнається однією із ознак визнання правосуб'єктності одна одної. Юридична значимість такого визнання проявляється у формуванні правової бази для взаємодії між обома ММО, а юридичні наслідки - нормативними положеннями, які визнаються основою сутності укладеної між ними угоди. У контексті даного питання цілком логічною є позиція О.О. Шибасової, якою зазначено, що на рівні універсалізму здатність до укладення міжнародних угод безпосередньо ООН з іншими спеціалізованими інституціями, чітко встановлена у положеннях установчих документів певних організацій. Науковицею запропоновано виокремлювати наступні різновиди таких міжнародних угод:

- угоди, які укладаються відповідно до ст. 43 Статуту ООН з метою підтримки міжнародного миру і безпеки, збройних сил, надання допомоги і відповідних засобів обслуговування, включаючи право проходу; – угоди щодо опіки (ст. 75 Статуту ООН);

- угоди про співробітництво (відповідно до ст. 63 Статуту ООН) до яких належать угоди між спеціалізованими установами і МАГАТЕ з ООН, між собою, з іншими міжурядовими організаціями;

- угоди щодо фінансових та адміністративних питань (ст. 13 Статуту МОП, ст. 64 Чиказької конвенції 1944 р.);

- угоди про правонаступництво (ст. 49 Конвенції про Міжурядову морську консультативну організацію);

- угоди про надання технічної допомоги (ст. XI Статуту МАГАТЕ) [76, с. 44-46].

Загальновизнаним у науковій літературі є той факт, що усі вищепредставлені різновиди угод, підписантами яких є ММО на універсальному рівні, є відмінними від тих, що укладаються на регіональному рівні. Такі відмінності пов'язані із правовою сутністю кожної з таких інституцій, географічним розташуванням та принципами співробітництва, а також обсягом прав та обов'язків, що чітко закріплені в

установчих документах ММО. Як зауважено А.Н. Талалаєвим, ММО як правило укладають міжнародні угоди із дотриманням трьох основних форм: міжнародні договори, паралельні резолюції та обмін нотами [77, с. 315].

Т.М. Бикова звертає увагу на велику кількість різновидів форм міжнародного договірної співробітництва між будь-якими урядовими чи неурядовими інституціями, до яких слід віднести наступні:

1) надання одній із сторін офіційного статусу, наприклад, учасника або консультативного партнера;

2) акредитація для прийняття участі в різноманітних заходах, що організуються міжнародними урядовими організаціями;

3) офіційна реєстрація міжнародних неурядових інституцій тощо. Враховуючи те, що ключовою основою такої офіційної взаємодії в будь-якому випадку виступає підписана між двома учасниками угода, існує можливість для підтримання позиції стосовно того, що така співпраця ґрунтується виключно на договірних формах [50, с. 164-165].

В якості прикладу можливо представити практику співпраці між державами та різноманітними міжнародними організаціями.

Слід не оминати увагою таку організаційну форму взаємодії Ради Європи та Європейського союзу, як Дні європейської спадщини (*EHD*) – це спільна акція Ради Європи та Європейського Союзу, що представляє собою найвідомішу культурну подію, яку поділяють мільйони європейських громадян.

Під час заходів *EHD*, які проводяться у вересні кожного року в 50 країнах Європейської культурної конвенції, громадяни Європи мають можливість дізнатися про свою спадщину, багатство та культурне різноманіття Європи, насолоджуючись безкоштовним відвідуванням пам'ятників і місць, а також усвідомити необхідність захисту культурної спадщини від ризику [33].

Починаючи з Європейського року культурної спадщини 2018, щороку Рада Європи, Європейський Союз та національні координатори *EHD*

запускають Заклик до розповідей про дні європейської спадщини, щоб висвітлити історії, що стоять за подіями *EHD*, визнати роль людей у культурній спадщині. збереження та дозволяйте їм поділитися своєю історією.

Щорічно у вересні 49 країн-підписантів Європейської культурної конвенції приймають участь у спільному заході РЄ та ЄС, а саме у днях європейського культурного надбання, протягом яких провадиться представлення нових культурних доробок, які раніше не були відомими серед широкого загалу, а також у наданні змоги для відвідування історичних закладів, які за звичайних умов є недоступними для відвідувачів. Проведення днів культурної спадщини надає можливість для представлення різноманітних експозицій, за допомогою яких висвітлюються особливості висвітлення місцевого ремісництва, традицій, творів мистецтва, проте їх основна мета є більш глибокою - зближенню представників різних культур для досягнення найвищого рівня взаєморозуміння, не зважаючи на певні культурні або мовні розбіжності[33]. Політика РЄ у галузі формування спільного європейського доробку, на практиці реалізується за допомогою цілою низки різноманітних ініціатив, наприклад, розробки європейських культурних маршрутів, художніх виставок та культурного туризму. Подібні програми було запроваджено РЄ ще у 1987 році.

Цілями конкурсу Днів європейської спадщини є: 1) заохочувати людей до спілкування з культурною спадщиною Європи та зміцнювати почуття приналежності до спільного європейського простору; 2) збирати історії, які пояснюють, як громади розуміють європейський вимір місцевої спадщини; 3) пропагувати спільноти, які працюють зі спадщиною відповідно до європейських цінностей і з перспективою довгострокової співпраці; 4) заохочення спільноти покращувати свої історії та винагороджуйте їхні зусилля; 5) змотивувати та заохочувати участь у Днях європейської спадщини [33].

Історії, які пройшли критерії прийнятності, будуть рекламуватися та опубліковані як історії Європейської спадщини.

Якщо історія має потенціал для розвитку в конкретний одноразовий проект, організаціям буде запропоновано подати заявку на грант через другий раунд заявок.

Рада Європи та ЮНЕСКО співпрацюють у формі міжкультурного діалогу. «Загальною метою міжкультурного діалогу є навчання життю в багатокультурному світі та розвиток почуття спільноти та приналежності. Міжкультурний діалог також може стати інструментом запобігання та розв'язання конфліктів шляхом заохочення прав людини, демократії та верховенства права. Більш конкретні цілі: поділитися різними баченнями сприйняття світу, щоб зрозуміти і вчитися у тих, хто має іншу точку зору, дізнатися про схожість і відмінність між різними культурами і традиціями, допомогти демократичному руху у світі культурного різноманіття, обмін досвідом щодо міжкультурного діалогу, спільне створення нових проектів»[33, с. 198].

Щоб підкреслити важливість тем, пов'язаних з міжкультурним діалогом, у жовтні 2005 року Рада Європи та ЮНЕСКО створили платформу на конференції у Фару між інституціями. Рада Європи також підписала угоди з Європейсько-середземноморським фондом Анни Лінд для діалогу між культурами та Арабською лігою освітньої, культурної та наукової організації (*ALECSO*) для реалізації міжкультурного співробітництва.

Культурні маршрути – це ініціатива Ради Європи 1987 року. Роль ЮНЕСКО та Списку культурної спадщини були визнані в установчих документах Культурних маршрутів. Згодом обсяг програми розширився, а правила щодо надання титулів були оновлені. «Культурні маршрути» можуть служити чудовим прикладом спільних дій також з ЄС, які розпочалися у 2010 році.

Одним із перших таких маршрутів визнано старовинний паломничий шлях до монастиря С. Якова у Компостеллі. Метою такої ініціативи визнається допомога щодо формування у європейського народу відчуття духовного споріднення та спільності минулого, яке все ж таки мало місце, не

дивлячись на кордони між державами. Запровадження таких маршрутів може позитивно впливати не лише на відродження культурних традицій, але й сприяють культурному туризму та стимулюванню місцевої економіки. При цьому, офіційне визнання РЄ можуть одержати виключно маршрути, які у повній мірі відповідають наступним критеріям: забезпечення прав людини, взаємообмін та підвищення значимості культурних цінностей, демократичні принципи, культурна різноманітність, ідентичність та діалог між населенням різних європейських країн [35, с. 4]. Фактично організація приймає на себе координуючу роль у сфері співпраці з державними і приватними інституціями.

Європейським інститутом культурних маршрутів, який розташовано у Люксембурзі, надається допомога та технічне забезпечення практичної реалізації подібних ініціатив. У межах діяльності РЄ провадиться організація європейських художніх виставок для ознайомлення суспільства з культурним спадком Європи, підкреслюючи його цінність. Зазначена організація надає можливість проводити не лише реальні, але й віртуальні виставки, публікації, наукові дослідження, а також підготовку навчального матеріалу [35, с. 5]. Майже тридцять виставкових заходів, які проходили наприкінці 2010 року, надали змогу суспільству ознайомитися із основними художніми періодами мистецької історії від доісторичного періоду до теперішнього часу. Серед подібних заходів можливо звернути увагу на наступні: «Європа в часи Улліса – мистецтво бронзового сторіччя», «1648 – війна і мир в Європі» на честь 350-річчя Вестфальського договору, «Центр Європи в період першого тисячоліття нашої ери», «Універсальний Леонардо да Вінчі» тощо.

Основоположною метою реалізації ініціатив РЄ є підтримка культурного туризму, тобто заохочення європейців до поширення власних відчуттів спільної культурної ідентичності. Для цього в межах РЄ організуються із координується співпраця із різноманітними державними та приватними інституціями. Серед подібних культурних туристичних маршрутів варто виділити наступні: «Шовковий шлях і текстильне

виробництво», «Пам'ятки епохи бароко», «Сільські поселення», «Відомі монастирі», «Дороги вікінгів», «Ганзейський шлях» [35, с. 5].

Крім того, окремо освітня політика Ради Європи, ЄС та ЮНЕСКО щодо культурної спадщини діє комплексно. Можливий синергізм між політикою Ради Європи, ЄС та ЮНЕСКО буде показано на основі трьох прикладів. Перша стосується програми Ради Європи, яка з самого початку передбачала співпрацю з ЮНЕСКО та ЄС. Другий представляє спільну грантову програму під назвою «Шлях Фару», яка відповідає є також неформального заклику до держав-членів ЄС ратифікувати Конвенцію Фару [36, с. 13]. Усі вони показують різні способи створення взаємодії, яка іноді супроводжується фінансовими субсидіями.

Другим прикладом є ініціатива Європейського року культурної спадщини. У ньому йдеться про залучення та міжкультурний підхід до політики спадщини та освітніх заходів, рекомендованих Європейською радою. Проект «Фаро шлях» має залучити політиків на всіх рівнях і, таким чином, заохочувати країни-члени ЄС ратифікувати конвенцію. Приклад базується на передумові, що єдиний спосіб надати важливості освіті у сфері спадщини – це включити її в Європейську систему кваліфікацій. Це дасть державам-членам ЄС юридичне обґрунтування розглядати освіту спадщини як важливу частину їхніх відповідних освітніх систем. Компетентність ЄС щодо створення спільної освітньої системи може бути виведена зі статті 9 Договору про функціонування Європейського Союзу («у визначенні та реалізації його політики та дій, Союз братиме до уваги вимоги, пов'язані із сприянням високому рівню освіти та підготовки»).

Отже існують чіткі зв'язки між політикою Ради Європи, Європейського Союзу та ЮНЕСКО в напрямку освіти культурної спадщини. Це співробітництво має різні форми у сфері сприяння навчанню та вихованню. Конвенція Фару сприяє включенню вимірів культурної спадщини на всіх рівнях освіти та підкреслює роль навчання та обміну знаннями. Це

підтверджує вирішальну роль культурної спадщини в міжкультурному діалозі та культурному розмаїтті.

Проте наразі немає правової основи для гармонізації освіти спадщини в Європі, оскільки як Рада Європи, так і Європейський Союз можуть застосовувати лише м'які заходи в цій сфері. Однак ці м'які заходи можуть стати відправною точкою для встановлення не лише спільної освітньої політики щодо спадщини, а й для створення єдиної моделі освіти для країн-учасниць.

У відповідності до позиції Ю.М. Колосова прийнято виділяти наступні форми співпраці у сфері науково-технічного розвитку, якими є: кооперація, координація, гармонізація, асоціація та регіональна інтеграція [78, с. 447-448]. У той же час, міжнародні відносини та право в цілому постійно розвиваються, а, отже, після створення та початку функціонування різноманітних ММО, їх тісної взаємодії між собою, активізуються та використовуються нові, більш здатні до трансформацій, міжнародно-правові форми взаємодії, яких ще пів століття того навіть не існувало. У той же час, стосовно інших форм співпраці, тобто тих, які відмінні від укладення угод між ММО, є логічним звернути увагу на співробітництво ЄС із Генеральною Асамблеєю ООН на універсальному рівні.

У резолюції Генеральної Асамблеї ООН чітко визначено перелік повноважень ЄС як спостерігача, до яких доцільно віднести наступні форми:

- представники ЄС наділені правом на запис до переліку ораторів для подальшого виступу перед представниками великих груп;
- приймають участь у процедурі загальних дебатів Генеральної Асамблеї, враховуючи порядок черговості, що передбачений для спостерігачів та рівнем їх представництва;
- наділені правом поширювати власні повідомлення, які мають відношення до сесій та функціонування Генеральної Асамблеї, сесій та роботи різноманітних міжнародних заходів, які проходять під егідою ООН;

- наділені можливістю в усній формі надавати пропозиції, у тому числі й щодо правок, які попередньо погоджені державами-членами ЄС;
- при розсадженні представники ЄС займають місця спостерігачів;
- представники ЄС не наділені правом голосу, правами виступати в ролі співавторів різноманітних резолюцій або рішень, правом на висування кандидатів на посади тощо [62].

На підставі вищевикладеного можливо стверджувати, що співробітництво між різноманітними інституціями на регіональному рівні, на відміну від універсального, володіє специфічними характеристиками формату взаємовідносин, у тому числі й на території Європи. В якості прикладу такого співробітництва можливо привести взаємодію між РЄ та ОБСЄ, яке ґрунтується на демократичних цінностях, дотриманням прав людини, верховенства права та встановлення обов'язку обох інституцій стосовно посилення спільних стратегій, із урахування відмінностей у членстві та механізмах функціонування [80]. Поширення у 90-х роках ХХ століття консультативних форм і взаємовідносин, чітко викладено у положеннях документа «Загальний каталог форм співробітництва», який сприяє збереженню набутого досвіду та окреслено майбутні перспективи. У відповідності до положень вищепредставленого документа, до ключових форм співпраці між РЄ та ОБСЄ можливо віднести наступні:

1. Проведення консультацій у формі проведення засідань на найвищих рівнях із дотриманням формату «2+2»; на рівні посадовців чи у формі парламентських засідань; спільні зустрічі; *ad hoc* контакти та консультації; розширені консультації.

2. Представництво інтересів та партнерські відносини, що полягає у прийнятті участі в самітах, засіданнях на магістерських рівнях, проведення парламентських зборів, співпраця між КМРЄ та Постійною радою ОБСЄ, їх допоміжних органів, а також здійснення представництва РЄ.

3. Сфери співробітництва (тематичне співробітництво – демократія, права людини та верховенство права; меншини; роми / цигани; медіа; економічна та екологічна діяльність; моніторинг – дотримання зобов'язань; спостереження за виборами – парламентські, президентські, місцеві вибори; спеціальні програми – Пакт стабільності для Південно-Східної Європи; співпраця між секретаріатами; обмін інформацією).

Додатково у документі відображено підвищення рівня взаємодії між ОБСЄ та РЄ у період до 2000 років, внаслідок чого виникає потреба у періодичному перегляді та доповненні положень за рахунок нових розробок і форм, в яких відображено гнучкість та прагматичність особливостей співпраці між ними [81].

На сьогоднішній день усі вищепредставлені форми співпраці набувають нового змісту та доповнюються новими спільними договорами, сторонами яких виступають саме РЄ та ОБСЄ. У цьому зв'язку є логічним визначити специфічні особливості взаємодії між РЄ та ЄС, зокрема, його міжнародно-правових форм. Проте, між ними до цього часу не було укладено окремого договору, в якому було б викладено чіткий перелік форм такої міжнародно-правового співробітництва, внаслідок чого актуальності набуває питання їх визначення, дослідження юридичної сутності та специфіки.

У науковій літературі до цього часу не сформовано єдиного загальноновизнаного підходу до розуміння міжнародно-правової форми співпраці між РЄ та ЄС, оскільки для нього є характерною різноманітна термінологія чи взагалі ігнорування. Наприклад, у відповідності до позиції Д.В. Абакумової необхідно виокремлювати лише напрями взаємодії та відносин між РЄ та ЄС, що викладені у положеннях «Збірки документів про питання відносин між Радою Європи і Європейським Союзом» 2001 року та «Меморандуму про взаєморозуміння між Радою Європи і Європейським Союзом» [82, с. 203-204]. У свою чергу, як зазначено М.М. Гнатовським, більшість існуючих у сучасних умовах форм співробітництва на

міжнародному рівні, було започатковано після обміну листами між Головою Єврокомісії та ГСРЄ [83, с. 103].

Як зауважує Н.Б. Мушак, співпраця між РЄ та ЄС зазвичай сприймається в якості сукупності різноманітних елементів, до яких потрібно відносити наступні: участь ЄС у процесі угод, які приймаються саме в рамках діяльності зазначеної організації; міжінституційна взаємодія між РЄ та ЄС; приєднання ЄС до умов Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, що є пріоритетним критерієм у співпраці РЄ та ЄС [84, с. 102-103].

Як було зауважено А.Є. Санченко, взаємодія між ЄС та РЄ здійснюється на декількох рівнях та характеризується певними інституціоналізаційними способами. Так, вона провадиться за допомогою прийняття участі представників Єврокомітету на юдзь-яких засіданнях комітетів експертів, які є одними із робочих органів КМРЄ. До того ж, починаючи з 1989 року прийнято використовувати практику чотиристоронніх зустрічей на найвищих міжнародних рівнях між уповноваженими представниками РЄ та ЄС, які проходять один раз на два роки. Ще одним напрямом реалізації спільної політики, що перебуває під контролем спеціально створених керівних комітетів, членами якого виступають представники РЄ та ЄС. І останнім способом взаємодії визнається дотримання формату проведення міжнародних конференцій, що ініціюються для подальшого вирішення спільних проблем, внаслідок чого активно розвиваються теоретичні та практичні засади європейського права в цілому [85, с. 47-48].

У відповідності до позиції П. Бірюкова та В. Тулякова, прийнято виділяти дві основні форми взаємодії між РЄ та ЄС. Так, першою такою формою є договірна співпраця, яка проявляється в ухваленні односторонніх актів РЄ чи ЄС, двосторонніх угод між ними, а також прийняття участі ЄС в угодах РЄ. Другою формою є співпраця на інституційному рівні, під якою

потрібно розуміти координація діяльності між посадовими особами, структурними підрозділами та іншими органами РЄ чи ЄС [72, с. 262].

Р.М. Дроздовим було виокремлено лише чотири основні рівні взаємодії між РЄ та ЄС, якими є наступні: найвищий, інституційних, у межах спільної політики та реалізація окремих угод РЄ. До того ж, автором зазначено про існування наступних напрямів співробітництва між вищепредставленими організаціями: підтримка стабільності демократичних цінностей у Європі, прав людини, культурного життя, освіти, соціальної сфери та роботи із молоддю [86, с. 11-15].

У процесі дослідження способів та засобів співпраці між міжнародними інституціями, науковцями прийнято використовувати різноманітні термінологічні обороти, внаслідок чого їх можливо трактувати по різному. Загальновизнаним є той факт, що у науковій літературі спостерігається плюралізм думок щодо даного питання, внаслідок чого існує потреба у виокремленні основних форм міжнародно-правової взаємодії, які у повному обсязі розкривають сутність організаційно-правового механізму співпраці між РЄ та ЄС, починаючи зі становлення таких відносин і до цього часу.

У той же час, на увагу заслуговує виокремлення ключових напрямів взаємодії, що сформувалися протягом тривалого періоду такої співпраці між ЄС та РЄ, що знаходять своє підтвердження не лише в установчих документах ЄС, договорах про співробітництво, декларативних документах, а також різних рекомендаціях, що публікуються обома організаціями. У науці прийнято виділяти наступні напрямки співробітництва між РЄ та ЄС: захист основоположних прав та свобод людини; верховенство права, співпраця у правовій галузі; подолання викликів сьогодення; демократичні засади та належний рівень управлінської діяльності; демократична стабільність в суспільстві; міжкультурний діалог та культурна різноманітність; освітні процеси, робота із молоддю та налагодження людських контактів; соціальне об'єднання. До того ж, РЄ та ЄС мають намір

стосовно продовження розробки відповідних форм співпраці між ними, із урахуванням викликів сучасного глобалізованого світу, у тому числі у сфері боротьби із організованою злочинністю, тероризмом, корупційними діями, відмиванням грошей та вирішення інших сучасних проблем, які пов'язані із виникненням нових технологій [87, с. 4-5].

Як зазначено у положеннях ст. 211 ДФЄС, у межах реалізації власної компетенції, ЄС та держави-учасниці співпрацюють з іншими країнами чи ММО. До того ж, ст. 208 зазначеного документа встановлено, що ЄС наділено правом на укладання із вищевказаними суб'єктами будь-яких договорів, що необхідні для досягнення ключових завдань співробітництва [88, с. 141-142].

У контексті даного питання на увагу заслуговує позиція Б.В. Воурена та Р.А. Вессела, на сьогоднішній день міжнародні договори виступають в якості особливих інструментів зовнішньополітичної діяльності ЄС. Фактично за їх допомогою формується основний нормативний інструментарій, який сприяє ЄС у процесі встановлення правових відносин з іншими країнами та різноманітними міжнародними інституціями [89, с. 34]. Отже, укладення міжнародних договорів ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права визнається основоположною формою співпраці на міжнародному рівні та основою взаємодії з РЄ.

ВИСНОВКИ

Враховуючи вищесказане можна зазначити, що на сучасному етапі стостерігається активний розвиток співробітництва ММО на регіональному рівні, у тому числі й на території Європи при взаємодії між РЄ та ЄС.

За результатами аналізу установчих документів, спільних договорів та інших нормативних актів РЄ та ЄС, свідчить про проходження чотирьох ключових етапів еволюції, серед яких виділено наступні:

- 1) 1951-1987 роки – етап встановлення співпраці;
- 2) 1988-2001 роки – етап розвитку та встановлення партнерських відносин;
- 3) 2002-2006 роки – зародження партнерства на інституційному рівні;
- 4) 2007 – теперішній час – стратегічне партнерство.

Таким чином активізація співпраці в межах окремих міжнародних інституцій визнається однією із найважливіших тенденцій подальшого розвитку міжнародно-правових відносин.

Дане дослідження показало що після отримання статусу 37-го члена РЄ, Україна реально дотримується передбачених державною політикою кроків саме у цьому напрямку, що полягає у поступовій європейській інтеграції та подальшого отримання членства у ЄС.

1. Юридичною основою для співробітництва РЄ та ЄС виступають різноманітні універсальні положення договірного і звичаєвого права, двосторонні міжнародні угоди, до яких варто віднести Меморандум про взаєморозуміння 2007 року та резолюції РЄ, установчі угоди ЄС, спільні угоди, різноманітні декларації, резолюції та рекомендації.

Більш як за півстоліття розвитку спільних взаємин між РЄ та ЄС у процесі застосування ними складного масиву правових засобів і прийомів на різних рівнях, склався відповідний інституційний та договірний механізм співробітництва зі своїми особливостями.

2. Форма співробітництва між РЄ та ЄС, що закріплена в договорі, акумулює комбінацію форм співпраці – договірну і інституційну, умовно можемо назвати комбінованою. На підставі проведеного дослідження констатуємо, що співробітництво між РЄ та ЄС прогресує, а стратегічне партнерство в даний час здійснюється у договірних, інституційних та комбінованих міжнародно-правових формах співробітництва. В рамках цих форм виділяються і особливі та «інноваційні», притаманні тільки цим європейським об'єднанням, що своєю чергою впливає на еволюцію міжнародно-правового співробітництва інтеграційних утворень з іншими ММО у розвитку нових міжнародно-правових форм співробітництва. Під «міжнародно-правовою формою співробітництва між РЄ та ЄС» слід розуміти зовнішній прояв взаємодії між міжнародними організаціями за допомогою сукупності правових засобів, процедур і прийомів, обумовлений метою та способами її реалізації.

3. Таким чином, вище наведене дозволяє зробити підсумок, що на сьогоднішньому етапі Рада Європи це організація, яка своєю діяльністю створює новий політико-правовий вимір європейського континенту та зберігає європейську самобутність в умовах світової глобалізації. Рада Європи сприяє формуванню духовного клімату на континенті, єдиних демократичних цінностей, здійснює контроль за їхньою практичною реалізацією в державах-членах.

Проблема регулювання охорони та використання культурної спадщини є надзвичайно важливою на сьогоднішній день як ніколи. Що ж до існуючої зараз системи законодавства з питань охорони та використання культурної спадщини, то воно забезпечене досить широким спектром існуючих міжгалузевих нормативно-правових актів, що створюють доволі міцний механізм, а також міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною. Але, звичайно, зупинятися на досягнутому не можна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Устав Организации Объединенных Наций и Устав Международного Суда: Международный документ от 26.06.1945 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text. (дата звернення: 24.05.2022).
2. Статут Ради Європи: Міжнародний документ від 05 травня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text. (дата звернення: 24.05.2022).
3. Кузьма В.Ю. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Ради Європи Європейським Союзом. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10748/Dissertation%20%20V%20Kuzma%20%20.pdf?sequence=6&isAllowed=y>. (дата звернення: 24.05.2022).
4. Артёмов І.В. Еволюція поглядів на єдиний “старий світ”: історичний огляд. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-ArU8PTfVI0J:visnyk-international.uzhnu.edu.ua/article/view/2218-5348.2017.3%252816%2529.172-179/136687+&cd=10&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>. (дата звернення: 24.05.2022).
5. Хомутенко Л.І., Хомутенко А.В. Теоретичне підґрунтя формвання об’єднаної Європи. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/192698>. (дата звернення: 24.05.2022).
6. Гончаренко Л.Л. Гаазький конгрес європейських рухів 1948 р.: передумови зібрання, діяльність та наслідки. *Сумська старовина*. 2016. № 19. С. 50-57.
7. Череватий С.В. Розвиток ідеї європейської інтеграції та її значення для України. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26684/36-Cherevatyy.pdf>. (дата звернення: 24.05.2022).

8. The establishment of and the first steps taken by the European Movement. URL: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/04bfa990-86bc-402f-a633-11f39c9247c4/272166ae-84b2-466b-9cfa-4df511389208>. (дата звернення: 24.05.2022).
9. Baylis J. Britain and the Dunkirk Treaty: The origins of NATO. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402398208437111?journalCode=fjss20>. (дата звернення: 24.05.2022).
10. Brussels Treaty. URL: <https://www.britannica.com/event/Brussels-Treaty-European-history-1948>. (дата звернення: 24.05.2022).
11. The Congress of Europe in The Hague (7 to 10 May 1948). URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/7b137b71-6010-4621-83b4-b0ca06a6b2cb/4b311dc0-cbe6-421d-9f9a-3bc8b1b155f6>. (дата звернення: 24.05.2022).
12. The future shape of Europe: How the EU can bend without breaking. URL: https://ecfr.eu/special/the_future_shape_of_europe/. (дата звернення: 24.05.2022).
13. Croft S. British Policy towards Western Europe, 1947-9: The Best of Possible Worlds? URL: <https://www.jstor.org/stable/2626046>. (дата звернення: 24.05.2022).
14. The origins of the Council of Europe. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/026961fe-0d57-4314-a40a-a4ac066a1801/13839cdf-3e7e-4985-995f-2b6d9b534633>. (дата звернення: 24.05.2022).
15. Правові акти з охорони культурної спадщини. Київ, 1995. 150 с.
16. Акуленко Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України. Київ : Юстиніан, 2013. 608 с.
17. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: зб. офіц. док. Київ : Істина, 2002. 336 с.

18. Акуленко В.І. Охорона культури в Україні (1917-1990). Київ : Вища школа, 1991. 274 с.

Богуславский М.М. Международная охрана культурных ценностей. Москва : Междунар. отношения, 1979. 192 с.

20 De Jesus, Júlio. Cultural heritage, impact assessment and the Council of Europe Conventions. *28th annual conference of the international association for impact assessment, Perth, Australia.* 2008. URL : https://conferences.iaia.org/2008/pdf/IAIA08Proceedings/IAIA08ConcurrentSessions/CS2-9_Cultural-Heritage-Council-of-Europe-Conventions_Jesus.pdf (дата звернення 25.05.2022).

21. Magdalena Pasikowska-Schnass. Cultural heritage in EU policies. *EPRS. European Parliamentary Research Service.* URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621876/EPRS_BRI\(2018\)621876_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621876/EPRS_BRI(2018)621876_EN.pdf) (дата звернення 22.05.2022).

22. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин та пояснювальна доповідь. URL: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Report_uk.pdf. (дата звернення 22.05.2022).

23. European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (Revised). URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/143.htm> (дата звернення 22.05.2022).

24. Council of Europe Framework Convention of the Value of Cultural Heritage for Society. URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/199.htm> (дата звернення 22.05.2022).

25. Jagielska-Burduk A., Stec P. Council of Europe Cultural Heritage and Education Policy: Preserving identity and searching for a common core? *Revista*

Electrónica Interuniversitaria de formación del profesorado. 2019. Т. 22. №. 1. 12 p.

26. Культурна спадщина у 21 столітті для кращого життя разом. До спільної стратегії для Європи. Намюрська декларація. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f8a59> (дата звернення 22.05.2022).

27. Шинкаренко Т. І. Діяльність Ради Європи у сфері культури. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. №. 96 (2). с. 3-9.

28. Статут Ради Європи 1949 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення 22.05.2022).

29. Psychogiopoulou, Evangelia. Cultural Heritage and the EU: Legal Competences, Instrumental Policies, and the Search for a European Dimension. *Cultural Heritage in the European Union*. Brill Nijhoff. 2019. с. 57-78.

30. Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, 2005 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_719#Text (дата звернення 22.05.2022).

31. Steering Committee for Culture, Heritage and Landscape. URL: <https://www.coe.int/en/web/cdcpp-committee> (дата звернення 22.05.2022).

32. Костюк Л. В. Генеральному секретареві Ради Європи Панові Турбйорну Ягланду. “Європа–Україна – Тернопільщина: міжнародні відносини, співпраця, безпека”: Міжнародна наукова конференція. Тернопіль, 19–20 травня 2017 р. с. 430-436.

33. Kneubühler M. Handbook on the European heritage days-a practical guide. Council of Europe and the European Commission. 2009. 31 с.

34. Бучковська О. Ю. Міжкультурний діалог у контексті міжкультурної комунікації. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2013. №. 19 (2). с. 197-200.
35. Шинкаренко Т. І. Діяльність Ради Європи у сфері культури. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. №. 96 (2). С. 3-9.
36. Скрипнікова В. О. Міжкультурна компетентність і сучасна освіта. *Актуальні питання сучасної науки та освіти (частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: Львівський науковий форум, 2020. 55 с.
37. Михайловский В.В. Реставрация памятников архитектуры. Развитие теоретических концепций. Москва : Стройиздат, 1971. 190 с.
38. Яремич Г. Охоронні та пам'яткознавчі традиції Львова. *Галицька брама*. 1996. № 15. С.18-19.
39. Драган М. Українські дерев'яні церкви. Генеза і розвій форм. Ч. 1-2. Львів, 1937.
40. Законодавство про пам'ятники історії та культури зб. норм. актів. Київ : Вид. політ. літер. України, 1970. 464 с.
41. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення комуністичної партії і Радянського уряду: зб. док. Ч. II (черв. 1941 – 1960 рр.) Київ : Держвид. політ. літер. УРСР, 1961. 665 с.
42. Бадяк В.П. Пам'яткохоронна історія Львова. Львів : ЛНАМ, 2014. 157 с.
43. Закон УРСР «Про охорону і використання історії та культури». Київ : вид-во політ. літ-ри України, 1980.
44. Брайчевский М. Сохранить памятники истории. История СССР. 1996. №2. С. 205-226;
45. Карий А. Розгром історії та культури на Україні. Сучасність. 1967. № 6. С. 71-99.

46. Правова охорона культурної спадщини: зб. док. Київ : ХІК, 2006. 576 с.
47. Прибега Л.В. До питання термінологічних визначень у пам'яткоохоронній методиці. *Праці Центру пам'яткознавства* / Вип. 5. 2003. С. 18-32.
48. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 22.05.2022).
49. Борисова Т. Культурна спадщина на продаж. *Україна молода*. 2006.
50. Знаки тоталітарного молоху, які не увійшли до Державного реєстру нерухомих України. *Культура і життя*. 2009. №49/50; 51/52.
51. Про Митний тариф України: Відомості Верховної Ради. 2009. № 8. Ст. 242; 2009. № 9. Ст. 242.
52. Офіційний вісник України: зб. норм. прав. актів. Київ, 2009.
54. Принь О.В. Державна система охорони культурної спадщини сучасної України: центральні органи влади. *Праці Центру пам'яткознавства*. Вип. 20. Київ : 2011. С. 27-31;
55. Европейская интеграция, большая гуманистическая Европа и культура. Москва, 1998. 320 с.
56. Збірка документів Ради Європи, ратифікованих Україною. Київ: Фенікс, 2006. 496 с.
57. Про стратегію Ради Європи в галузі культури: Резолюція Комітету Міністрів РЄ (95) 38. URL : <http://www.coe.kiev.ua/bul/bul8/text10.htm> (дата звернення 22.05.2022).
58. Ministerial conference: Defining the way ahead for European cultural policy (Wroclaw, Poland, 9-10 December 2004). URL : <http://www.coe.int/T/E/Com/Files/Ministerial-Conferences/2004-culture/> (дата звернення 22.05.2022).
59. Европейское культурное сотрудничество и будущая роль Ассамблеи : Рекомендация Парламентской Ассамблеи Совета Европы (№ 61

15556). URL :
http://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5bRussian_documents%5d/%5b2002%5d/%5bJuin2002%5d/Rek_15_66.asp#TopOfPage (дата звернення 22.05.2022).

60. The Council of Europe and cultural heritage – 1954-2000. Strasbourg, 2001. 362 p.

61. Study on cultural cooperation in Europe in the various cultural and artistic fields. Final report. For the European Commission Directorate-General for Education and Culture. URL: http://europa.eu.int/comm./culture/eac/sourcesjinfo/pdf-ord/summary_rehort_coop_cult.pdf (дата звернення 22.05.2022).

62. Benett T. Diffeering diversities: Cultural policy and cultural diversity. Strasbourg, 2002. 201 p.

63. Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. URL : <http://www.culturalpolicies.net>. (дата звернення 22.05.2022).

64. Декларація про культурну різноманітність Комітету Міністрів РЄ в д 7 грудня 2000 р. URL : <http://www.coe.kiev.ua/bul/bul8/text11.htm> (дата звернення 22.05.2022).

65. Guidance on heritage assessment. Council of Europe Technical Co-operations and Consultancy Programmt. Strasbourg, 2005. 91 p.

66. Философская энциклопедия: в 5 т. / глав. ред. Ф. В. Константинов. М.: Советская энциклопедия, 1970. Т. 5: Сигнальные системы. Яшты. 740 с.

67. Данильян О. Г. Таряненко В.М. Основи філософії: навч. посіб. Харків: Право, 2003. 352 с.

68. Черниченко С. В. Теория международного права. В 2-х томах. Том 1: Современные теоретические проблемы. Москва: Издательство «НИМП», 1999. 336 с.

69. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть: учеб. для студентов юрид. фак. и вузов; Рос акад. наук н Ин-т государства и права,

Академ. Правовой ун-т. Изд. 3-е, перераб. и доп. Москва: Волтерс Клувер, 2008. 432 с.

70. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.

71. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998–2004. Т. 6: Т–Я. 2004. 768 с.

72. Mizanie Abate and Alemayehu Tilahun. The Historical development of international organizations. Abate Mizanie and Tilahun Alemayehu. Study on-line URL : <https://www.abyssinialaw.com/study-online/item/475-the-historical-development-of-international-organizations>. (дата звернення 22.05.2022).

73. Курс международного права: В 7 т. / И. Н. Арцибасов, И. И. Лукашук, Б. М. Ашавський и др. Москва: Наука, 1992. Т. 6: Отрасли международного права. 312 с.

74. Шibaева О. О., Поточный М. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций: Учеб. Пособие. М.: Узд-во МГУ, 1988. 192 с.

75. Талалаев А. Н. Право международных договоров (договоры с участием международных организаций). Москва: Междунар. отношения, 1989. 272 с.

76. Шibaева О. О. Правовой статус межправительственных организаций. Москва: Юридическая литература, 1972. 192 с.

77. Талалаев А. Н. Право международных договоров. Том 2: Действие и применение договоров. Договоры с участием международных организаций / Отв. Редактор Л. Н. Шестаков. Москва: Издательство «Зерцало», 2011. 504 с.

78. Международное право: Учебник / Отв. ред. Ю. М. Колосов, В. И. Кузнецов. Москва : Международные отношения, 1998. 624 с.

79. Regular Report from the Commission on Progress towards accession by each of the candidate countries. Brussels: European Commission. – 8 November 2000. URL :

https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/archives/pdf/key_documents/2000/strat_en.pdf (дата звернення 25.05.2022)

80. Partnership of OSCE and the Council of Europe. URL: <https://www.osce.org/partnerships/111482> (дата звернення 25.05.2022)

81. Common Catalogue of Co-operation Modalities. Relations between the Council of Europe and the Organization for Security and Co-operation in Europe. Vienna. 12 April 2000. URL : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680599d8d> (дата звернення 25.05.2022)

82. Аббакумова Д. В. Комітет Міністрів Ради Європи: міжнародноправова природа та повноваження: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.

83. Гнатовський М. М. Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми: монографія. Київ: Вид. дім «Промені», 2005. 224 с.

84. Мушак Н. Б. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в міжнародних європейських організаціях: монографія. Київ: Видавництво Ліра, 2013. 192 с

85. Санченко А.Є. Acquis Ради Європи у системі європейського права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2011. 220 с.

86. Дроздов Р. М. Международно-правовые формы сотрудничества Совета Европы и Европейского Союза: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Москва, 2010. 22 с.

87. Memorandum of Understanding between the Council of Europe and the European Union. Strasbourg. 10 May 2007. Strasbourg. 8 p. URL : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e437b> (дата звернення 25.05.2022)

88. Талалаев А. Н. Право международных договоров (договоры с участием международных организаций). Москва: Междунар. отношения, 1989. 272 с.

89.. 25th Quadripartite meeting between the Council of Europe and the European Union (CM/Inf(2007)44). Strasbourg. 23 October 2007 URL : <https://rm.coe.int/09000016805aedac>. (дата звернення 25.05.2022).